

BABYOR NI 2 KINGS

Murung'agen e Re Ke Babyor Ney

Kaen ni l'agruw e babyor ni Kings e yib i ul ul ko gini mus e kaen ni m'on e Kings riy. Re ke babyor ney e l'agruw guruy. Guruy ni ta'reb e murung'agen l'agruw i gil'ilungun e pilung nge taw nga nap'an ni mul yu Samaria me math lungun e pilung ko ley ni lel'och e nam ko duw ni 722 (B. C.) nga m'on ndawori yib Kristus. Ma guruy ni l'agruw e murung'agen yu Judah u nap'an ni kan kol e ley ni lel'och e nam ni kanog yu Israel ngay, nge yib i taw ko ngiyal' ni kol Nebukadnezzar ni Pilung nu Babylonia yu Jerusalem nge gothgothey u lan e duw ni 586 (B. C.) nga m'on ndawori yib Kristus. Ma tungun e re ke babyor ney e murung'agen Gedaliah ni tay yu Babylonia ni nge Governor u Judah ni bugulipa'rad. Ma ku bay riy murung'agen Jehoyakin nu Judah nni pag u kalbus u Babylonia.

Urngin e pi gafgow ney e yib ni bochan e da i yul'yul', mda i pagan', ara toer e pi pilung nge girdi' nu Israel ngu Judah ngak Got. Jerusalem nni buthug nge girdi' nu Judah nni fekrad nga wuru' e nam ni ka ra kalbusgad aram reb e riya' ni ir tapgin e thil ko yafos ni tay e girdi' rok Got.

Re profet nib gilbuguwan ko ke babyor ney ni kaen ni l'agruw e Kings e Elisa, ni yan nga luwan Elijah.

Gathon e Re Ke Babyor ney

- Fare nam ni gil'ilungun ta'ab Pilung nni Kuweg
 1:1–17:41
 a. Profet Elisa 1:1–8:15
 b. Pi Pilung nu Judah nge Israel 8:16–17:4
 c. Yu Samaria nni Kol 17:5–41
 Gil'ilungun e Pilung nu Judah 18:1–25:30
 a. Hezekiah nge taw ku Josiah 18:1–21:26
 b. Gagiweg rok Josiah 22:1–23:30
 c. Tin tomur e pilung nu Judah 23:31–24:20
 d. Jerusalem nni Kol 25:1–30

I Elijah nge Ahaziah ni Pilung

¹ Tomuren nike yim' i Ahab ni Pilung nu Israel me togopluk fare nam nu Moab ngak yu Israel.

² Ahaziah ni Pilung nu Israel e mul u daken e naun rok nga but' u Samaria nge maad'ad nib gel. Ma aram me l'oeg boch e tamal'og ni ngar fithed lanyan' Baalzebub, ni got rok fare binaw nu Ekron u Filistia, ni nge nangfan ko ku ra gol fa dangay. ³ Machane me yog ba engel rok SOMOL ngak Elijah, ni fare profet nu Tishbe, ni nge yan i mda'nag fapi tamal'og rok Ahaziah ni Pilung nge fithrad, ni nge ga'ar, "Mangfan ni gimed be yan ni ngam fithed laniyan' Baalzebub, ni got nu Ekron? Mogned, bochan e gimed be leamnag ndariy e got u Israel? ⁴ Mogned ngak e en ni pilung ni be ga'ar SOMOL, 'Dab kum gol ko pi mad'ad rom nir; bay mum!'"

Me rin' Elijah ni bod ni keyog SOMOL ngak ni nge rin', ⁵ me sul fapi tamal'og ngak e en ni pilung. Me fithrad, ni ga'ar, "Mangfan ni kam sulod?"

⁶ Mar fulweged, ni lungurad, "Ke yib be' nib mo'on i mda'nagmad me yog ngomad ni nggu

sulod nggogned ngom ni be ga'ar SOMOL ngom, 'Mangfan ni ga be l'oeg e pi tamal'og ni ngar fithed laniyan' Baalzebub, ni got nu Ekron? Mog, bochan e ga be leamnag ndariy e got u Israel? Dab kum gol ko re mad'ad rom nir; bay mum!' "

7 Me fith fare pilung, ni ga'ar, "Bu uw rogon ya'an e re mo'on nir?"

8 Mar fulweged ni lungurad, "Ke chuw ngab mad nib n'uw nni ngongliy ko keru' e gamanman ni kan m'ag bangi leed ni keru' e gamanman ngay."

"Ir Elijah!" tolulnag fare pilung.

9 Ma aram me l'oeg reb e tolang ko salthaw nib mu'un wugem e salthaw ngak ni ngranod ra feked Elijah. Me pir'eg fare tolang ko salthaw i Elijah nike par nga but' u daken e ted me ga'ar ngak, "Fare Girdi' rok Got, be ga'ar e en ni pilung e nga mub nga pe'ning."

10 Me fulweg Elijah, ni ga'ar, "Fa'anra gag e girdi' rok Got, ma nge yib e nifiy u lang nga but' nge thang e fan rom nge pi salthaw rom!" Ma ka ngiyal'nem me yib e nifiy nga but' nge thang e fan rok fare tolang nge pi salthaw rok.

11 Miki l'oeg fare pilung reb e tolang ko salthaw bayay ni kub mu'un wugem e pumo'on ngak, ngranod nga talang me lungurad ngak Elijah, "Girdi' rok Got, be ga'ar e en ni pilung nga mub nga pe'ening ni kachiney!"

12 Me fulweg Elijah, ni ga'ar, "Fa'anra gag e girdi' rok Got, ma nge yib e nifiy u lang nga but' nge thang e fan rom nge pi salthaw rom!" Ma ka

ngiyal'nem me yib e nifiy rok Got nga but' nge thang e fan rok fare tolang nge pi salthaw rok.

¹³ Miki l'oeg bayay fare pilung reb e tolang nge wugem e salthaw. Me yan nga talang ko fare gi ted me yan i ragbug nga but u p'eowchen Elijah, me wenig, ni be ga'ar, "Fare girdi' rok Got, mu runguyeg nge pi salthaw rog. Dab mu thang e fan romad! ¹⁴ Fa galnem e tolang nge pi salthaw rorow e li'rad e nifiy ni yib u tharmiy; machane wenig ngom mu runguyeg!"

¹⁵ Me ga'ar fare engel rok SOMOL ngak Elijah, "Mu'un ngak nga pe'ening, ma dab mu rus." Ma aram me un Elijah ngak fare tolang nge yan ngak fare pilung ¹⁶ me ga'ar ngak, "Ba'aray e n'en ni be yog SOMOL: 'Bochan e kam l'oeg e pi tamal'og ni ngranod ra fithed laniyan' Baalzebub, ni fare got nu Ekron – ni gowa dariy e got u lan yu Israel ni ngam fith lanyan' – dab kum fos; bay mum!' "

¹⁷ Me yim' Ahaziah, ni bod nike yog SOMOL u l'ugun Elijah. Ma dariy e pumo'on ni fak Ahaziah, ere Joram nib mo'on ni walagen e yan nga luwan nge mang pilung u lane re duw ni l'agruw ko gagiye rok Jehoram nib mo'on ni fak Jehoshaphat ni Pilung nu Judah.

¹⁸ Gubin e tin kabay ni rin' Ahaziah ni Pilung e kan yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Israel* kakrom.

2

Elijah nni fek nga Tharmiy

¹ Me taw ko ngiyal' ni nge fek SOMOL Elijah nga tharmiy u fithik' ba nanyor. Me chuw Elijah nge

Elisa u Gilgal, ² ma nap'an ni yow be yan me ga'ar Elijah ngak Elisa, "Mpar u roy, ya ke l'ugeg SOMOL ni nggu wan nga Bethel."

Machane me ga'ar Elisa, "Rogon feni bmich ni gub yul'yul' ngak SOMOL nge gur, e aram feni dab gu pagem." Ma aram mi yow yan nga Bethel.

³ Me yib ba ulung i profet ni yad ma par u rom ngak Elisa me lungurad ngak, "Mog, ga manang ni bayi fek SOMOL e masta rom e daba?"

Me ga'ar Elisa, "Gu manang, ere dab kud weliyed murung'agen."

⁴ Me ga'ar Elijah ngak Elisa, "Mpar u roy, ya ke l'ugeg SOMOL ni nggu wan nga Jeriko."

Machane me fulweg Elisa ni ga'ar, "Rogon feni bmich ni gub yul'yul' ngak SOMOL nge gur, e aram feni dab gu pagem." Ma aram mi yow yan nga Jeriko.

⁵ Me yib ba ulung i profet ni yad ma par u rom ngak Elisa me lungurad ngak, "Mog, ga manang ni bayi fek SOMOL e masta rom e daba?"

Me ga'ar Elisa, "Gu manang, ere dab kud weliyed murung'agen."

⁶ Me ga'ar Elijah ngak Elisa, "Mpar u roy, ya ke l'ugeg SOMOL ni nggu wan ko lul' ni Jordan."

Me fulweg Elisa ni ga'ar, "Rogon feni bmich' ni gub yul'yul' ngak SOMOL nge gur, e aram feni bmich ndab gu pagem." Ma aram mi yow yan,

⁷ me lekrow wugem fapi profet nga Jordan. Me tal Elijah nge Elisa u to'oben e lul' ni Jordan, me sak'iy fapi wugem i profet nib orel boch rorow.

⁸ Me fek Elijah wuru' e mad rok nge bachiy me toy nga daken e ran; me ki' e ran u lan e lul', mi yow

yan nga baraba' e lul' u daken e but' nib mlik'. ⁹ Mu rom e ga'ar Elijah ngak Elisa, "Mog ngog e tin gab adag ni nggu ayuwegnem riy u m'on ndawor ni fekeg ngan chuwegeg rom."

Me ga'ar Elisa, "Mpi' ngog l'agruw guruy u gelngim ni pi' Got ngom nggu wan nga luwam."*

¹⁰ Me ga'ar Elijah, "Kam wenignag ban'en ngog nib mo'maw'. Fa'an ga ra guy ni ka ni fekeg, ma aram e rayag ngom e tin kam wenignag; ma fa'anra dab mu guyeg, ma dabi yag ngom."

¹¹ Ma nap'an ni yow be yan ni yow be non ma yugu ra gingow ma ke yib ba *chariot* nib nify ni be girengiy bogi os nnify, me yib nga thilrow nge weregrow, me fek ba nanyor Elijah nga tharmiy.

¹² Fa'ani guy Elisa me non ni ba ga' laman ni ga'ar, "Chitamag, chitamag! I gur e ga bod fapi *chariot* nu Israel nge pi'in yad be yannag ni matanagen e binaw. Ma kam chuw!" Ma daki guy Elisa Elijah bi'id.

Me kireban' Elisa me guchthuy wuru' e mad rok nge ruw yang. Elisa ni yan nga luwan Elijah.

¹³ Me fek Elisa fare wuru' e mad nike mul rok Elijah, me sul nge yib i sak'iy nga marichlen e lul' ni Jordan. ¹⁴ Me toy fare wuru' e mad rok Elijah nga daken e ran me ga'ar, "Bu uw SOMOL ni fare Got rok Elijah?" Ma nap'an ni yodorom nge mu' me ki' bayay e ran, me yan nga barba'. ¹⁵ Me guy fa wugem i profet nu Jeriko Elisa me lungurad, "Gelngin Got ni immoy rok Elijah e ke yag ngak

---

* **2:9** GURUY . . . NGGU WAN NGA LUWAM: Elisa e wenig ni ngan pi' fa guruy nma fek e bin nganni' i fakey ni pumo'on ni bod rogon ko motochiyel ni yima rin' (mu guy e Deu 21:17). **2:11** Rev 11:12

Elisa.” Miyad yib ngak ngarbad ra parawgad nga but’ u p’eowchen, ¹⁶ me lungurad, “Gamad wugem e pumo’on ni gamad ba’aray, ni go’ gamad ba gel. Ere dab gu warod nggu gayed e masta rom? Ya sana fare kan nthothup rok SOMOL e ke fek ke yan i pag nga daken reb e burey fa ngalan reb e loway.”

Me ga’ar Elisa, “Dangay, dab marod.”

¹⁷ Miyad gelfen ngak nge dakiyag ni nge t’ar lanin’rad me pagrad ngranod. Me yan fa wugem i girdi’, ma dalip e rran nra gayed Elijah u daken e burey ngu lan e loway ma dar pir’eged. ¹⁸ Miyad sul ngak Elisa ni be son nagrad u Jeriko, me ga’ar ngorad, “Gathi gog ngomed faram ndab marod ko mogow?”

¹⁹ Me yib boch e pumo’on nu Jeriko ngak Elisa me lungurad ngak, “Ga manang ni re binaw ney e rib fel’, machane ran riy e ba kireb, ya be karing e maraggil ko ppin.”

²⁰ Me ga’ar Elisa, “Mu ted e sol ngalan baraba’ i ban’en ni kab be’ech ngam feked i yib ngog.” Ma fa’anra feked i yib ngak ²¹ me yan ko fare alublub nge yan i yin’ fapi sol nga maran me ga’ar, “Ba’aray e tin keyog SOMOL: ‘Kug machalbognag e re ran ney, ere dabki yim’ e girdi’ ngay ma dabki maraggilnag e ppin.’”

²² Me par e re ran nem nib machalblog ke mada’ ko bin daba’ e rran ni bod ni yog Elisa.

²³ Me chuw Elisa u Jeriko nge yan nga Bethel, ma nap’an ni be yan me yib bogi pagel u lan fare binaw nga wuru’ nguur oged tharan ni be lungurad, “Midro’, mu chuw u roy!”

²⁴ Me cheal Elisa nge sap ngorad me bucheg wa'athrad u fithingan SOMOL. Me yib l'agruw i *bear* ni ppin u fithik' e gerger nge k'adrad nge li' aningeg i ragag nge l'agruw fapi pagel.

²⁵ Me yan u rom ko burey ni Karmel fithingan, ni aram e nge sul nga Samaria.

3

Mael u Thilin yu Israel ngu Moab

¹ U lan e duw ni ragag nge meruk ko gagiyeg rok Jehoshafat ni Pilung u Judah, me mang Joram nib mo'on ni fak Ahab e pilung u Israel, me par nge yog e thin u Samaria ni ragag nge l'agruw e duw.

² Me denen nib togopluw ngak SOMOL, machane gathi rib gel e kireb riy ni bod e chitamngin nge chitinngin i Jezebel; me luf nga but fare yaan Baal ni ngongliy e chitamngin ni nguun meybil ngay. ³ Machane, ku bod Jeroboam ni Pilung ni fak Nebat nib m'on rok, i waliy yu Israel nga fithik' e denen mde tal. ⁴ Mesha ni Pilung nu Moab e ma chugliy e saf, ma gubin e duw nma pi' e mokun rok ngak e pilung nu Israel, ni 100,000 e fak e saf nge bunu'en 100,000 e saf. ⁵ Machane nap'an ni yim' Ahab ni Pilung nu Israel, me togopluw Mesha nga Israel. ⁶ Ma kangiyal' nem me chuw Joram ni Pilung u Samaria me yan i kunuy urngin e yu raba' i salthaw rok. ⁷ Me pi' e thin nge yan ngak Jehoshafat ni Pilung nu Judah ni ga'ar: "Fare pilung nu Moab e ke togopluw ngog; mog ga ra un ngog ngad maelgow ngak?"

Me fulweg Jehoshafat ni Pilung, ni ga'ar, "Gu ra un, ke milfag ngom, ma ku errogen e salthaw nge

pi os rog. ⁸ Pa' ni ngan e kanawo' e nga darow riy ko mael?"

Me fulweg Joram, ni ga'ar, "Nga darow ko fare kanawo' nib n'uw ni yan nge th'ab daken e ted nu Edom."

⁹ Ma aram me yan Joram ni Pilung nge fagali pilung nu Judah ngu Edom. Mranod ni medlip e rran, me m'ay e ran rorad, mdakuriy boch ni magey ni fan ngak e pi salthaw nge fapi gamanman ni yad be fek e chugum. ¹⁰ Me non Joram ni Pilung nib ga' laman, ni ga'ar, "I SOMOL e ke pining e re dalip i pulung ney ni nge pi' nga pa' yu Moab!"

¹¹ Me fith Jehoshafat ni Pilung, ni ga'ar, "Mogew, bay ba profet u roy nrayag ni ngad fithed laniyan' SOMOL u daken?"

Me fulweg ba tolang ko fare raba' i salthaw rok Joram ni Pilung, ni ga'ar, "Bay Elisa nib mo'on ni fak Shafat u roy. I ir e immoy ni tama'ayuw rok Elijah."

¹² Me ga'ar Jehoshafat ni Pilung, "I ir e rib riyul' nib profet." Ma aram me yan fa dalip i pilung ngak Elisa.

¹³ Me ga'ar Elisa ngak fare pilung nu Israel, "Mangfan ni thingar gu ayuwegnem? Mman ngam fith laniyan' fapi profet ni i fith e chitamam nge chitinam laniyan'rad."

Me fulweg ni ga'ar, "Dangay! Ye SOMOL e ke pining mad e dalip i pilung ney ni nge pi'mad ngalan pa' yu Moab."

¹⁴ Me fulweg Elisa, ni ga'ar, "U daken SOMOL ni be par nib fos, ni gu ma pigpig ngak, e gube micheg riy ndab gu rin' ban'en ni fan ngomed ni fa'an

mang e dariyfan Jehoshafat ni Pilung nu Judah u wun'ug ni gimed nga bang. ¹⁵ Mu pi' ba girdi'en e musik ngog e chiney.”

Nap'an ni be chubeg fare girdi'en e music e *harp* rok, me yib gelngin SOMOL nga daken Elisa, ¹⁶ me ga'ar, “Ba'aray e n'en ni be yog SOMOL: ‘Mu fu'og wol' e ran u lan e ra pa' i lul' ney nib mlik’. ¹⁷ Yug aray rogon ndab mu guyed e n'uw fa nifeng, ma bay i sug e ran u lan e ra pa' i lul' ney, me gur nge pi gamanman rom, nge pi gamanman nma fek e chugum e bayi yo'or e garbad romed.’ ” ¹⁸ Miki ul ul' Elisa ngay me ga'ar, “Machane ran'ey e rib mom ngak SOMOL ni nge rin'; ma ku bayi ta'med ngam gelgad ngak e pi Moab. ¹⁹ Bay mu koled urngin e pi binaw rorad ni kani yororiy ni fan ko mael ni bfel' ya'an; bay mu th'abed nga but' urngin e pi gek'iy rorad ni bay wom'ngin, mi gimed taleg urngin e pi alublub rorad, mi gimed kirebnag gubin yang e yungi milay' rorad nib yong'ol ko malang ni bay mu tharayad ngay.”

²⁰ Me yan i reb e rran ni kakadbul, nike taw nga nap'an ni yima pi' e maligach ni kakadbul, me yib e ran u Edom nge tharey e but'.

²¹ Nap'an ni rung'ag piyu Moab nike yib fa dalip i pilung ni ngar maelgad ngorad, ma urngin e pumo'on nrayag ni ngar feked talin e cham, ni mus ko en nth'abi ilal me mada' ko en nth'abi bitir, mi yigo' ni piningrad ngranod ra pired ko mathil.

²² Ma nap'an nra odgad ni kakadbul u reb e rran, ma be gal ra'en e yal' nga daken e ran, ke row ra'en ni bod e racha'. ²³ Mar tolulgad, ni be lungurad, “A racha'! Fa dalip raba' i salthaw ni yad e to'ogor e dabisiy ni kar chamgad kar li'ed yad karm'ad!

Darod ngad feked u yargal e chugom ko pi *tent* rorad!”

²⁴ Machane nap’an nra tawgad ko fa gin ni kar n’ufed e *tent* rorad riy, me cham e pi Israel ngorad ngar tulfedrad ngar sulod. Mar tulfedyad ngar li’ed fapi Moab ngarm’ad ²⁵ mar gathayed fapi binaw rorad. Ma nap’an ni yad ra yan u to’oben bang e milay’ nib yong’ol, mra reb e pi Israel me yin’ reb e malang nga daken fare milay’ nge mada’ ko ngiyal’ ni urngin e yungi milay’ ma ke mathrow; mu ku arita’ fapi alublub ni kur ninged mar th’abed nga but’ e pi gek’iy ni bay wom’ngin. Me yan i tomur ma kemus ni fare binaw ni tafen e pilung nu Kir Heres e yan i magey, me yan fapi girdi’ ni ur paged e malang ra liyeged ngar maelgad ngay.

²⁶ Nap’an ni nang fare pilung nu Moab nike waer ko fare mael, me fek 700 e girdi’en e saydon me guy rogon ni nge gelnag ir nge yan u fithik’ fapi to’ogor nge mil nge yan ngak fare pilung nu Syria, machane de yag rok. ²⁷ Ma aram me fek e bin nth’abi nganni’ ko pumo’on ni fak, ni ir e ra yan nga luwan nge mang pilung, me pi’ u daken e yoror ko fare binaw nib maligach ngak fare got nu Moab. Mri rus fapi Israel ma aram mar chuwgad ko fare binaw ngar sulod ko nam rorad.

4

Elisa ni ayuweg be’ ni bpin nike yim’ figirngin

¹ Be’ ni bpin nike yim’ figirngin ni immoy ni ir reb i girdi’en ba ulung i profet e yan ngak Elisa me ga’ar ngak, “Siro’, ke yim’ figirngig! Ma bod ni

gamnang ni ir be' nib pumo'on ni bay madgun Got u wan', machane chiney e keb be' nib pumo'on ni bay e salpiy ni malfith rok figirngig ngak ni nge fek l'agruw i pagel ni fakag ngar mangew sib ni nge yan nga puluwon fare malfith."

² Me fith Elisa fare pin, ni ga'ar, "Mang e thingar gu rin' ngom? Mog ngog, komang e bay u tabnaw rom?"

Me fulweg, ni ga'ar, "Ri dariy ban'en ni bay, ka ri mus ni bochi malor i gapgep ni *olive*."

³ Me yog Elisa ngak, ni ga'ar, "Mman ngak e pi'in ni gimed ba buguliyoror ngam ning e malor ndariy ban'en riy ngorad ni urngin nrayag ni ngar pi'ed ngom. ⁴ Ma aram magyan ngak fagal pagel ni fakam ngalan e naun, ngam ninged e mab, migimed tabab i ngal'weg e gapgep nga langgin fapi malor. Yug nap'an nra sug reb mi gimed fal nga bang."

⁵ Ma aram me yan fare pin nga langgin e naun rok ni yad fagal pagel ni fak mar ninged e mab, me fek fachi malor i gapgep ni *olive*, me pu'og e gapgep nga langgin fapi malor ni be pi' fagal pagel ni fak ngak. ⁶ Nap'an ni kar suguyed urngin fapi malor, me fith ko kabay reb fa dakuriy. Me fulweg bagyow fagali pagel ni fak ni ga'ar, "Ireyer e bin tomur riy." Me tal fare gapgep ni *olive* ndaki map'. ⁷ Me sul fare pin ngak Elisa ni profet, me ga'ar Elisa ngak, "Mu pi' ni chuway' fapi gapgep ni *olive* mag thang urngin e malfith rom, ma salpiy ni ku ra aw e gimed ra gaman fagal pagel ni fakam riy ko par romed e chiney i yane ngaram."

Elisa nge fare pin nu Shunem

⁸ Me reb e rran me yan Elisa nga Shunem. Me yib be' ni bpin nib tolang i pining nge yib nga tafen nge un ko abich, ma aram ma gubin ngiyal' nra be milekag Elisa ni taw ngaram me tal ko re tabinaw nem nge un ko abich. ⁹ Me ga'ar fare pin ngak figirngin, "Kari mich u wun'ug ni fare mo'on ni yugu ma yib ngaray e ir reb e girdi' nib thothup. ¹⁰ Ngad ngongliyew reb e senggil nib achig nga daken e chigiy ko naun rodow ngad tew bang e chob ngay, nge ba tebel, nge reb e chiya, nge reb e magal, ya ngiyal' nra ke yib ngodow ma rayag ni nge yan i par ngay."

¹¹ Me reb e rran me sul Elisa nga Shunem me yan ngalang ko fare senggil rok nge toffan. ¹² Me ga'ar ngak Gehazi ni tapigpig rok, "Mpining fare pin." Ma fa'ani yib ngak Elisa ¹³ me ga'ar Elisa ngak Gehazi, "Mfith ngak ko bay ban'en nrayag ni gu rin' ni fan ngak, ya ri ba ga' e magaer nike tay rodow nike ayuwegdow ko tin nge yag ngodow. Sana bay ban'en ni ba'adag ni nggu wenignag ngak e en ni pilung ara ngak e en ni pilungen e salthaw ni fan ngak."

Me fulweg fare pin ni ga'ar, "Dariy, ya gu be par u fithik' e girdi' rog ni bfel' rogog."

¹⁴ Ma nap'an nike yan fare pin me ga'ar Elisa ngak Gehazi, "Ere be mang e rayag ni nggu ayuweg riy?"

Me fulweg Gehazi ni ga'ar, "Dariy reb e pagel ni fak, ma ke pilibthir e pumo'on rok."

¹⁵ Me ga'ar Elisa, "Mu pining nge yib ngaray." Me yib fare pin nge yib i sak'iy nga langan e mab,

¹⁶ me ga'ar Elisa ngak, "Ngiyal'ney ko binem e duw e bay mu dibey bochi pagel ni fakam."

Me ga'ar fare pin, "Wenig ngom, dab mu ban nigege, ya gur e girdi' rok Got."

¹⁷ Machane fa'ani taw ko ngiyal' ni yog Elisa ngak me gargelnag bochi pagel.

¹⁸ Me boch e duw nga tomuren ko ngiyal' ni yima fek wom'ngin e woldug ngan ayuweg nga naun me yan fare tir ngak e chitamngin ni bay u milay' ni yad boch e girdi' ni yad be t'ar wom'ngin e woldug. ¹⁹ Ma yigi puw fare tir me yor ngak e chitamngin ni ga'ar, "Be amith lolugeg! Be amith lolugeg!"

Me yog e chitamngin ngak ba tapigpig ni ga'ar, "Mfek e re tir ney i yan ngak e chitiningin." ²⁰ Me fek i yan ngak e chitiningin; me par fachi pagel u ay e chitiningin nike dibey nge mada' ko misiw', me yim'. ²¹ Me fek fare tir i yan ngalang nga senggil rok Elisa, me tay nga chob me ning e mab ngak me yan. ²² Me pining fare pin e pumo'on rok me ga'ar ngak, "Mpi' reb fapi tapigpig ngog nge reb e dongki, ya thingar gu wan gguy Elisa ni profet, ma dabi n'uw nap'an mu gu sul."

²³ Me ga'ar fare pumo'on rok ngak, "Mangfan ni ngari mman e daba'? Ya gathi daba' faram e Sabbath ara Madnom ko M'ug e Pul."*

Me fulweg fare pin ni ga'ar, "Dariy fan." ²⁴ Me yog ni ngan fal'eg rogon ba dongki nge af nga daken, me ga'ar ngak fare tapigpig, "Mmannag e

---

* **4:23** SABBATH . . . MADNOM KO M'UG E PUL: Rogon nma leamnag e girdi' e pi rran nem e aram e ngiyal' ni bfel' ni ngan fith lanyan' e profet.

dongki nrogon nrayag ni nge yan nib pey, ma dab mu sowathnag nge mada' ko ngiyal' ni bay fini gog ngom.”²⁵ Me yan ko Burey ni Karmel fithingan ko gin bay Elisa riy.

Me changar Elisa me guy fare pin ni kab orel ni be yib, me ga'ar ngak Gehazi ni tapigpig rok, “Mu sap, ke yib fare pin nu Shunem!”²⁶ Mu gur nigem ngak nga mu nang salpen, nge salpen e pumo'on rok nge fachi pagel ni fakrow.”

Me ga'ar fare pin ngak Gehazi, “Dariy ban'en nike buch.”²⁷ Ma fa'ani yib ngak Elisa me yib i paraw nga but' me kol rifrifen ay. Me yib Gehazi ni nge therbeg fare pin nga orel, machane me ga'ar Elisa, “Mfan rok e cha'nir. Damur guy ni kari kireban'? Ma dariy ban'en nike yog SOMOL ngog u murung'agen e tin ke buch rok.”

²⁸ Me ga'ar fare pin ngak Elisa, “Siro' ngom, i gag e gu ning ngom ni nggu fakay bochi pagel? Gathi gur faram e gog ngom ndab mu ban nigege?”

²⁹ Me ga'ar Elisa ngak Gehazi, “Mfek e sog rog ngam gur nigem ngam man. Dab mu tal rok be' ni gimew ra mada', ma dab mu fulweg lungun e en nra non ngom. Mman ndab mu tal ngam taw ko naun ma ga fal e sog rog nga daken fare tir.”

³⁰ Me ga'ar fare pin ngak Elisa, “Rogon feni riyul' ni gub yul'yul' ngak SOMOL ni be par nib fos nge gur e erfeni dab gu pagem!” Ma aram me un Elisa ngak fare pin ngar sulow.³¹ Ma ke m'on Gehazi rorow ke yan i fal fare ley i sog nga daken fare tir, machane de yan laman fare tir ara mithmith. Me sul Gehazi ni nge yan i yog ngak Elisa ni fare tir e dawori od.

³² Ma fa'ani taw Elisa me yan ni go ir ngalan fare senggil rok me guy fachi pagel ni bay u chob nib yam'. ³³ Me ning e mab me meybil ngak SOMOL. ³⁴ Me palpal nga daken fare tir nge tay l'ugun nge owchen nge pa', nga l'ugun nge owchen nge pa' fare tir. Me par ni aram rogon u daken fare tir me gowel dow fachi tir i yan. ³⁵ Me suwon Elisa nge yan u lan fare senggil i yan, me sul ngki yan i palpal nga daken fare tir bayay. Me wa'angis fare tir ni medlip yay me pithig owchen. ³⁶ Me pining Elisa Gehazi me yog ngak ni nge pining e chitiningin fare tir. Ma fa'ani yib fare pin me ga'ar Elisa ngak, "Ba'aray fakam." ³⁷ Me pag ir nga but' u to'oben rifrifen ay Elisa nike math owchen nga daken e faraf; me fek fachi pagel ni fak nge yan.

L'agruw e maang'ang nki m'ug

³⁸ Bayay ni yib e uyngol u ga'ngin yang e re binaw nem, me sul Elisa nga Gilgal. Ngiyal' ni be skulnag ba ulung i profet, me yog ko tapigpig rok ni nge tay ba th'ib nib ga' nga daken e nifiy nge ngongliy e *stew* ni garad. ³⁹ Me yan bagyad nga daken e yungi flang i yan ni nge fek boch e *herb*. Me pir'eg bmit e pan nma gararaw u but' me fek boch u wom'ngin ni tin nra taw rok. Me fek i yib nge yib i theth'ab nga fithik' fare *stew*, ndenang ko bmit i mang e pin'em. ⁴⁰ Ma aram minib ni ngal'weg fare *stew* ni nge kay fapi pumo'on, ma yugu nap'an e rri'ed lamem miyad non nib tomgin ngak Elisa nra ga'argad, "Ba yub!" – ma dakiyag i kay rorad. ⁴¹ Me ning Elisa boche *grain* ni kani bilbilig ni ngan pi' ngak, me yin' ngalan fare th'ib,

me ga'ar, "Ngani ngal'weg boch e *stew* nga pilet ko fapi pumo'on." Ma dakriy ban'en ni kab buch riy.

⁴² Ma bayay me yib be' nib mo'on u Baal Shalishah, nike fek i yib ngak Elisa rliw' i flowa ni lof, nni ngongliy ko tin som'on e *barley* nt'ar e re duw i n'em, nge ba thum i *grain* ni kafinni th'ab ni kab kak'ling. Me yog Elisa ngak e tapigpig rok ni nge durwi'iy fare ulung i profet ngay, ⁴³ machane me fulweg fare tapigpig ni ga'ar, "Ga be leamnag mra gaman e re ra'ay i pumo'on ney riy?"

Me fulweg Elisa ni ga'ar, "Mpi' ngorad ngar ked, ya SOMOL e yog ni bay ra ked ma ku ra aw boch riy." ⁴⁴ Ma aram me fal'eg fare tapigpig e ggan rorad nge pi', ma ri bod rogon ni yog SOMOL, ra abichgad ni yad gubin, miki aw boch ko fapi ggan.

5

I Naaman ni gol ko m'ar rok

¹ I Naaman ni pilungen e salthaw nu Syria e ri ma tay e pilung nu Syria fan ma ku bfel' u wan', ye maruwel SOMOL ngak Naaman nge gel e salthaw nu Syria ko mael. Ir reb e salthaw nib gilbuguwan, machane ba daraw. ² Me ba yay nranod ko mael nga Israel me fek e salthaw nu Syria bochi pin nu Israel nge mang ba tapigpig ko ppin rok Naaman. ³ Me reb e rran me ga'ar e chi pin nem ngak fare pin ni masta rok, "Fa'an mang e ra yan e masta rog i guy fare profet nu Samaria ma ra chuweg e daraw rok." ⁴ Fa'ani rung'ag Naaman ni aram rogon me yan ngak e en ni pilung me weliy ngak e tin keyog fachi pin. ⁵ Me ga'ar fare pilung ngak,

“Mfek e re gi babyor ney ngam man mpi' ko pilung nu Israel.”

Me yan Naaman nike fek ragag e biyu' yang e silber, nge nel biyu' yang e gol, nge ragag madan e madnom. ⁶ Ma thin ni bay ko fa gi babyor e be ga'ar: “Ba'aray e tapigpig rog i Naaman ni ngam golnag ko m'ar rok.”

⁷ Fa'ani be'eg fare pilung nu Israel fa gi babyor me ri gin ngay me guchthuy e mad rok me ga'ar, “Uw rogon nike yog e pilung nu Syria ni nggu golnag e re m'ar ney? Gur be leamnag ni gag Got ni bay gelngig nra gu pi' e pogofan ara gu fek e pogofan? Rib gagiye ni be guy rogon ni nge yib tapgin ni nge kireb thilmow!”

⁸ Faani rung'ag Elisa ni profet ni aram rogon me pi' e thin nge yan ngak fare pilung nu Israel ni be ga'ar ngak: “Mangfan ni kam rus? Mol'og e re mo'on nir ngeb ngog me nang ni bay reb e profet u roy u Israel!”

⁹ Me yan Naaman u karrow rok ni be girengiy e os, me yib i tal nga langan e mab ko naun rok Elisa.

¹⁰ Me l'oeg Elisa ba tapigpig nge yog ngak Naaman ni nge yan i maluk ngalan e lul' ni Jordan ni medlip yay, me chuw e daraw u downgin nge sul nga rogon. ¹¹ Me yan Naaman nike damumu ni be ga'ar, “Gu leamnag ni bay yib ngog nga wean nge meybil ngak SOMOL ni Got rok me rupoy pa' ko yung ni bay e m'ar riy u dowag nge chuw! ¹² Gathi kabfel' e ran ko lul' ni Abana nge Farpar ni bay u Damaskus ko urngin e lul' nu roy u Israel? Manga gumnang ma kug maluk u lan reb kug gol!”

¹³ Me yib fapi tapigpig rok ngak me lungurad, “Chitamangimad, fa'an mang e keyog e re profet

nem ngom ni ngam rin' ban'en nib mo'maw' ma rib mudugil ni ga ra rin'. Ere mangfan ndab mmaluk ni bod rogon nike yog ngom ngam gol?"

¹⁴ Me yan Naaman ko lul' ni Jordan me lith ni medlip yay ni bod rogon ni yog Elisa ngak, me chuw e daraw rok nge par downgin ni gowa downgin bochi tir. ¹⁵ Me sul ngak Elisa ni yad e pi'in nra uned ngak me ga'ar, "Chiney e kug nang ndariy yugu reb e got nga bang, ya kemus ni Got nu Israel e bay; ere wenig ngom, mfek e tow'ath rom ni kug pi'."

¹⁶ Me ga'ar Elisa, "Rogon feni riyul' ni bay SOMOL ni ir e gu be pigpig ngak, e dab gu fek e re tow'ath nir." Me tay Naaman ir ngak ni nge fek, machane me ga'ar dabi fek. ¹⁷ Me ga'ar Naaman ngak, "Fa'anra dab mfek e tow'ath ni kug pi' ngom, me ere mpi' ngog boch e but' u roy nrayag ni nge fek l'agruw i gamanman ni *mule* nggu fek ko nam rog,* ya chiney i yan ngaram e dab kug pi' e maligach ara gamanman ni maligach ni mo'oruf ngak yugu reb e got, ya kemus ni SOMOL e nggu pi' ngak. ¹⁸ Mi SOMOL e nge runguyeg nge n'agfan rog e ngiyal' nra yan e pilung rog riy nga tempel rok Rimmon, ni fare got nu Syria, ni nge tayfan, mma todong nga paag, ma gu ma un ko siro' u lan e re tempel rok Rimmon nem. I SOMOL e nge n'ag fan rog e binem e ngongol."

¹⁹ Me ga'ar Elisa, "Mman u fithik' e gapas." Me yan Naaman.

---

* **5:17 BUT' NI NGGU FEK KO NAM ROG:** Re ngiyal' i n'em e i leannag e girdi' nra reb e got ma kemus nu daken e nam rok e yira pi' e maligach riy ngak.

Dawori n'uw yang nike yan Naaman riy, ²⁰ me ga'ar Gehazi ni tapigpig rok Elisa u wan', "Masta rog e ke pag Naaman ke yan nde fek ban'en ni puluwon rok! Susun e nge fek e n'en nike pi' fa en nu Syria ngak. Rogon feni riyul' ni bay SOMOL e nggu lol'oeg nggu fek ban'en rok." ²¹ Me lek Gehazi Naaman. Fa'ani guy Naaman nike yib be' ni be lol'oeg, me log u *chariot* rok nga but' ni nge nang fan, me fith ngak ni ga'ar, "Mog, ke buch ban'en?"

²² Me ga'ar Gehazi, "Dangay, masta rog e ke l'ugeg ni nggog ngom ni ka fini yigi taw l'agruw i chonggin e pi profet ni yad ma par u Efraim ni go' burey. Ba'adag Elisa ni ngam pi' dalip e biyu' yang e silber nge ruw wu' e mad ni bfel' ngorow."

²³ Me fulweg Naaman ni ga'ar, "Wenig ngom, ngam fek nnel' biyu'." Me wenig Naaman ngak ni ngari fek, me tay fapi silber ngalan l'agruw i tutuw me chagiy l'agruw wu' i mad ni bfel' ngay, me pi' ngak l'agruw i tapigpig rok ngar fekw ngranow ni yow be m'on ma be lay Gehazi. ²⁴ Ma fa'anra tawgad ko fare burey ko gin be par Elisa riy me fek Gehazi fa gal tutuw nge yan i tay nga naun. Me yog ngak fa gal tapigpig rok Naaman ni ngar sulow. ²⁵ Me sul nga naun, me fith Elisa ngak ni ga'ar, "Gehazi, uw e ka mub riy?"

Me ga'ar Gehazi, "Dawor gub u bang."

²⁶ Me ga'ar Elisa ngak, "Lanin'ug e immoy u rom ko fa ngiyal'nem ni log fare mo'on u *chariot* rok nga but' ni ngam nonow. Gathi irera' ngal'an ni ngan fek e salpiy, nge mad, nge yungi woldug ni *olive* nge yungi woldug ni *grape*, nge saf, nge garbaw, ara tapigpig. ²⁷ Ma daraw rok Naaman

e bay yib ngom nge pi'in ni owchem ni dariy n'unngin nap'an."

Me chuw Gehazi u p'eowchen Elisa nike daraw, nge yan ni kari wechwech downgin ni bod ra'en e ayis nma mul u lang nga but'.

6

Fa gi tow ni pes ngalang

¹ Ba ulung i profet nma yog Elisa e thin rorad e lungurad ngak Elisa, "Gin'en ni gadad be par riy e kayigi achig. ² Ere mu pagmad nggu warod nga Jordan nggu th'abed boch e ren u rom nggu toyed e naun ni ngad pired riy."

Me ga'ar Elisa, "Mmarod."

³ Me wenig bagayad ngak ni nge un ngorad; me ga'ar Elisa, "Kefel'." ⁴ Me un ngorad ngranod. Ma fa'anra tawgad ko lul' ni Jordan miyad tabab ko maruwel. ⁵ Ma nap'an ni be toy bagayad ba ke gek'iy me thay e tow rok nga maran me magey kolngin u pa'. Me ga'ar ngak Elisa, "Mang e nggu rin'? Ya tow rok be' ni gu ning ni gu ra fulweg."

⁶ Me fith Elisa ngak ni ga'ar, "Ke mul ngan?"

Me dag fare mo'on ngak e gin ke mul ngay, me th'ab Elisa ba ley i gek'iy nge yin' nga maran me yib i pes fa gi tow nga daken e ran. ⁷ Me ga'ar Elisa ngak, "Mfek!" Me fek fare mo'on fa gi tow.

Waer ni tay ba raba' i salthaw nu Syria

⁸ Nap'an ni be mael e pilung nu Syria ngak yu Israel. Me yog ko pi tolang ko salthaw rok nike duwgiliy bang ni ngan n'uf e tent rok riy. ⁹ Machane me pi' Elisa e thin nge yan ngak e pilung nu Israel ndab ranod ngaram, ya bay e salthaw nu

Syria u rom. ¹⁰ Aram me pi' e pilung nu Israel e thin nge yan ngak e girdi' ni yad ma par u rom ni ngar ayuwgad. Gathi ta'ab yay ni yodrom.

¹¹ Pilung nu Syria e dabuy e ren'em; me pining e pi tolang ko salthaw rok, me fithrad ni ga'ar, "Mini' romed e ba fol ngak e pilung nu Israel?"

¹² Me ga'ar bagyad, "Pilung, gathi bagamad, ya Elisa ni fare profet e ir e be weliy ngak e pilung nu Israel e thin ni ga be yog, ni mus ko pin'en ni ga be yog u lan e senggil rom."

¹³ Me ga'ar fare pilung, "Mmarod ngam gayed ngam nanged e gin bay riy, mu gu pi' e girdi' nga ni yan ni kol."

Ma fa'ani taw e thin ngak ni bay Elisa u Dothan, ¹⁴ me pi' ba raba' i salthaw nib ga' nge yan ni bay e os nge *chariot* riy. Ra tawgad ngaram ko nep' miyad cholngobiy fare binaw. ¹⁵ Ma ri kab kadbul me od e tapigpig rok Elisa nge yan nga wean, me guy nike longobiy e salthaw nu Syria e binaw ni bay e os nge *chariot* riy. Me sul fare tapigpig ngak Elisa me ga'ar, "Masta, kad gafgowgad, mang e ngad rin'ed?"

¹⁶ Me ga'ar Elisa, "Dab mu rus, ya kab pire' e pi'in ni bay u ba' rodad ko pi'in ni bay u ba' rorad." ¹⁷ Me meybil Elisa ni ga'ar, "SOMOL, mu bing owchen e tapigpig rog nge guy." Me pingeg SOMOL e changar rok fare tapigpig me guy fare burey nib sug ko os nge *chariot* nnify nib liyeg e gin'en ni bay Elisa riy.

¹⁸ Ma nap'an ni yib fapi salthaw nu Syria ni aram e ngar chamgad, me yibil Elisa ni ga'ar, "SOMOL, mu gagiyege nagraad ngar malmitgad."

Me gagiweg nagrad SOMOL ngar malmitgad ni bod nike wenignag Elisa ngak. ¹⁹ Me yan Elisa ngorad me ga'ar, "Kam olobochgad, ya gathi irera' fare binaw ni gimed be sor ngay. Mu leked gag nggu fekmed i yan ngak fare mo'on ni gimed be gay." Me fekrad i yan nga Samaria.

²⁰ Ma nap'an nranod ngalan fare binaw me meybil Elisa ni ga'ar, "SOMOL, mu bing owcherad nge yag ni ngar guyed ban'en bayay." Me bing SOMOL owcherad miyad guy ni yad bay u lan yu Samaria.

²¹ Ma fa'ani guyrad e pilung nu Israel, me ga'ar ngak Elisa, "Mog, nge di'in? Nggu li'rad?"

²² Me fulweg Elisa ni ga'ar, "Dangay, mus ko salthaw ni kam kol ko mael ma dab mu li'rad. Mpi' e ggan nge garbod ngorad, ma ga pagrad ngar sulod ko pilung rorad." ²³ Me ngongliy e en ni pilung ba mur ni ba ga' ni fan ngorad; ma fa'anra mu'gad ko abich nge garbod me pagrad ngar sulod ko pilung nu Syria. Ma ka'aram metal yu Syria ko mael ngak yu Israel.

Yu Samaria nni m'age mael ngay

²⁴ Me bangiyal' nga tomuren me fek Benhadad ni Pilung nu Syria e salthaw rok ni gubin ngar m'aged e mael ko binaw nu Samaria. ²⁵ Bochan e re m'age mael nem me lich e ggan u lan fare binaw nu Samaria, ra ta'reb e llug ko dongki ma meruk i ragag yang e silber puluwon, ma ra ba ley e pawn e subuyas ni be tugul u mapan ma lal yang e silber puluwon.

²⁶ Ma nap'an ni be yan e pilung nu Israel u daken e yoror ko binaw, me non be' ni bpin ni ba ga' laman ngak ni ga'ar, "Pilung, mu ayuwegneg!"

²⁷ Me fulweg ni ga'ar, "Fa'anra dabi ayuwegnem SOMOL, me ere mange mit i ayuw e rayag ni nggu pi' ngom? Dariy e *wheat* nge wayin rog. ²⁸ Mang e kam gafgow riy?"

Me ga'ar fare pin, "Reb e rran e me ga'ar e re pin ney ngog e nggu lithew e birog e bitir nggu longuyew, me reb e rran riy ma gamow longuy e birok'. ²⁹ Ma gamow lith fakag ni pagel nggu longuyew. Me reb e rran riy mu gog ngak ni nggu longuyew e birok e bitir nib pagel, me mithag."

³⁰ Fa'ani rung'ag e en ni pilung e re bugithin nem, me guchthuy e mad rok ni bochan e kari kireban', ma girdi' ni yad ba chugur ko yoror e ra guyed ni bay e mad ni yima fanay ntutuw u tan e mad rok. ³¹ Me ga'ar, "I Got e nge li'eg nggum' ni fa'anra dab gog ni ngan th'ab lolugen Elisa e daba'!" ³² Me pi' be' ni nge yan i kol Elisa.

Ma ngiyal'nem e bay Elisa nge boch e pumo'on ni pi'ilal u naun rok. Dawori taw facha' ni kanol'og, me ga'ar Elisa ngak fa pi'in yad, "Fare tathang e pogofan e ke pi' be' ni nge li'eg nggum'. Ere fa'anra taw ma ngan ning e mab ndabi yib nga naun; ya en ni pilung e be lay u tomuren." ³³ Ka fini mu' ko welthin me taw fare pilung me ga'ar, "Re gafgow ney nike yib ngodad e SOMOL e ke pi'. Ere mang ni ngku'ug sonnag SOMOL?"

7

¹ Me ga'ar Elisa, "Mu telim ko thin keyog SOMOL! Ngiyal'ney gabul ma rayag ni ngam chuw'iy

u market u Samaria ragag e pawn e *wheat* ni th'abi fel' ara reliw' e pawn e *barley* ni kemus ni ta'ab yang e silber puluwon.”

² Ma fare salthaw nib tolang ni un ngak fare pilung e ga'ar ngak Elisa, “Ri dabiyag ni nge ydor, mus ni nge pi' SOMOL e n'uw e chiney ma dabiyag!”

Me ga'ar Elisa, “Bay mu guy ni bod ni kugog, machane dab mu koy boch e pi ggan nem.”

Salthaw nu Syria nra chuwgad

³ Aningeg i pumo'on ni yad ba daraw e yad bay u wuru' e garog ko binaw, me lungurad, “Mangfan ni ngad pired u roy nge mada' ko ngiyal' ni ngad m'ad? ⁴ Gadad ra yan ngalan binaw ma gadad ra yim' ko bilig; ma gadad ra par u roy ma ka gadad ra yim'. Ere ngdarod ko gin bay e salthaw nu Syria riy; gomang e yad ra li'dad, fa ra thil ban'en riy miyad pagdad ni kagdad ba fos.” ⁵ Ma fa'ani aw e lumor miyad yan ko gin bay e salthaw nu Syria riy, machane fa'anra tawgad ngaram ma dariy be'. ⁶ Ya ke gagiyegnag SOMOL e salthaw nu Syria kar rung'aged lingan e os nge *chariot* ni bod e salthaw ni pire' nike yib, me leamnag e salthaw nu Syria nike pi' e pilung nu Israel puluwon e pilung ko Hittite ngu Egypt nge salthaw rorad ni ngar chamgad. ⁷ Me mil e salthaw nu Syria e re nep' nem ni kar paged e *tent* rorad, nge os nge dongki nge urngin ban'en ni ka rogon.

⁸ Ma fa'ani taw fa aningeg i daraw ko gin ni immoy e salthaw nu Syria riy, miyad yan ngalan reb fapi *tent*, miyad abich miyad garbod, miyad kunuy e gol nge silber nge mad nra pir'eged,

miyad yan ngranod ra mitheged; miyad sul ngranod ngalan yugu reb fapi *tent*, ma ku aram e n'en nrin'ed. ⁹ Me lungurad, "Tin kad rin'ed e de fel! Tin kad pir'eged e ngad wereged e thin riy, ma dab da mitheged. Ya fa'an gad ra son nge kadbul ma rib mudugil nra ni gechig nagdad. Ere ka chiney e ngdarod ngad guyed rogon nge nang e pi tolang ni yad bay u tafen e pilung." ¹⁰ Miyad pag fapi *tent* ko salthaw nu Syria ngranod ko garog ko binaw miyad pining fapi matanagen e garog me lungurad, "Kug warod ko gin ni bay e *tent* ko salthaw nu Syria riy ma dariy be'; ma pi os nge dongki e ka rogon ni kani m'ag gafan, ma pi *tent* e kayug rogon ni pag e salthaw nu Syria."

¹¹ Me wereg fapi matanagen e garog e thin riy, min pi' e thin nge yan nga tafen e en pi pilung. ¹² Kab nep', machane me od e en ni pilung me ga'ar ngak e pi salthaw nib tolang, "Gu manang e n'en ni be leamnag e salthaw nu Syria! Yad manang ni dakuriy e ggan rodad, ere kar paged e *tent* rorad ka ranod ra mithgad nga bang. Yad be leamnag ni ngad chuwigad u lan binaw ngdarod ni gad be gay e ggan, miyad koldad ngar feked e re binaw rodad ney."

¹³ Me ga'ar reb fapi salthaw nib tolang, "Girdi' ni yad bay u lan e re binaw ney e ke muduwgil ni yad ra yim' ni bod e pi'in ni ka'ar m'ad. Ere ngad l'oged boch e pumo'on ngar afgad nga daken lal ko fapi os nike magey ngad nanged e tin ke buch." ¹⁴ Miyad turguy boch e pumo'on me l'ograd e pilung ngranod u lan l'agruw e karrow ngranod ra nanged fan ko mang e ke buch ko salthaw nu Syria. ¹⁵ Miyad yan ngar mada'gad ko lul' ni

Jordan, ma nap'an ni yad be yan miyad guy e mad nge chugum ni n'ag e salthaw nu Syria ko ngiyal' nra milgad. Miyad sul ngarbad ra weliyed ko en ni pilung. ¹⁶ Me yan e girdi' nu Samaria ni yad ba gur ngar feked e pin'en ni bay ko fapi *tent* nike pag e salthaw nu Syria. Me yan i puluw ko fa tini yog SOMOL, nra ragag e pawn e *wheat* ni th'abi fel' ara reliw' e pawn e *barley* ma ta'ab yang e silber puluwon.

¹⁷ Ma ke tay fare pilung fa'anem nma un ngak ni ir e nge mil fan e garog ngak nge rogon ni nge yan e girdi' riy. Ma daki fol e girdi' rok miyad yot' nga but' ngranod u daken, me yim' ni bod ni yog Elisa ngak ko fa ngiyal'nem ni yan fare pilung ni nge guy Elisa. ¹⁸ Elisa e yog faram ngak e en ni pilung ni ga'ar, "Ngiyal'ney gabul e rayag ni ngan chuw'iy u market nu Samaria ragag e pawn e *wheat* ni th'abi fel' ara reliw' e pawn e *barley* ni kemus ni ta'ab yang e silber puluwon," ¹⁹ me ga'ar fare salthaw nma un ngak e pilung, "Ri dabiyag ni nge ydor, mus ni nge pi' SOMOL e n'uw e chiney ma dabiyag!" Me ga'ar Elisa, "Bay mu guy ni bod ni kugog, machane dab mu koy boch e pi ggan nem." ²⁰ Mar aram rogon ni buch rok, ya yot' e girdi' nu lan binaw nga but' ngranod u daken nge yim'.

8

Fare pin nu Shunem ni sul

¹ Chiney e keyog Elisa ngak fare pin ni i par u Shunem, ni fa'anem ni faseg Elisa ba pagel ni fak, nike pi' SOMOL ba uyngol nga daken fare nam,

nra par ni medlip e duw n'umngin nap'an, ma ir e nge chuw nge tabnaw rok ngranod ra pired ngabang. ² Me fol fare pin ko n'en keyog Elisa mranod chon e tabnaw rok ngranod ra pired nga Filistia ni medlip e duw.

³ Me m'ay fa medlip i duw me sul fare pin nga Israel me yan ngak e en ni pilung ni nge yog ngak ngan fulweg e naun nge binaw rok ngak.

⁴ Me yan ma be non fare pilung nge Gehazi, ni tapigpig rok Elisa; ya ba'adag fare pilung ni nge nang murung'agen e pi maang'ang ni i rin' Elisa.

⁵ Nap'an ni be weliy Gehazi ngak fare pilung rogon nike faseg Elisa be' ko yam', me yib fare pin ni nge wenignag e tirok' ngak fare pilung. Me ga'ar Gehazi ngak fare pilung, "Gur e en ni pilung, irera' fare pin ma ba'aray fare pagel ni fak ni faseg Elisa ko yam'!" ⁶ Mri micheg fare pin e pin'en ni be weliy Gehazi ni fulweg ko duwer rok fare pilung, ma aram me pining fare pilung ba tolang ko salthaw rok me yog ngak ni nge fulweg urngin e tirok fare pin ngak, nib mu'un puluwon urngin wom'ngin e woldug ko yungi flang rok ngay ko medlip i duw ni immoy u bang.

Elisa nge Benhadad ni Pilung nu Syria

⁷ Me yan Elisa nga Damaskus u bangiyal' i n'en nib m'ar Benhadad ni Pilung nu Syria. Nap'an nnog ngak e en ni pilung ni bay Elisa urom, ⁸ me ga'ar fare pilung ngak Hazael, ni reb e tolang ko salthaw rok, "Mu fek ba tow'ath i yan ngak fare profet ma gog ngak nge fith laniyan' SOMOL nge nang ko kug ra gol ko m'ar fa dangay." ⁹ Ma aram me suguy Hazael daken aningeg i ragag e kamel

nga gubin mit e pin'en ni bfel' nu Damaskus me yan ngak Elisa. Nap'an ni mada'nag Hazael facha', me ga'ar ngak, "Fare tapigpig rom i Benhadad ni Pilung e ke l'oegeg ni nggu fithem ko ku ra gol ko fare m'ar rok fa dangay."

¹⁰ Me fulweg Elisa, ni ga'ar, "Mman mog ngak ni bayi gol, machane SOMOL e ke dag ngog ni bayi yim'." ¹¹ Ma aram me lik'ath Elisa nike lanmit i morus ngak fare mo'on me kirkireb fare mo'on. Me yib e lu' u mit Elisa nib tomgin. ¹² Me fith Hazael ni ga'ar, "Siro', mangfan ni ga be yor?"

Me fulweg Elisa ni ga'ar, "Ya kugnang e pin'en nib gel e kireb riy ni bay mu rin' nib togopluw ngak e girdi' nu Israel. Bay mu tay e nify ko pi yoror rorad, ma ga thang e fan rok e pi pagel rorad ni th'abi gel, ma ga pirdi'iy pifakrad ngarm'ad, ma ga sey e yal rok e ppin rorad nib diyen."

¹³ Me fith Hazael ni ga'ar, "Ra di'in me er fanag gel? Ya gag be' ni dariy rogog!"

Me fulweg Elisa ni ga'ar, "Ke dag SOMOL ngog ni bay mmang pilung nu Syria."

¹⁴ Me sul Hazael ngak Benhadad, me fith ni ga'ar, "Mang e keyog Elisa?"

Me fulweg Hazael ni ga'ar, "Keyog ngog ni ga ra gol." ¹⁵ Machane fa'ani yan i reb e rran riy me fek Hazael bangi blanket nge lithag nga fithik' e ran, me ning e fan ko fare pilung ngay.

Me yan nga luwan Benhadad nge mang pilung nu Syria.

*Jehoram ni Pilung nu Judah
(2 Kronics 21:1-20)*

16 U lan e duw ni lal ko gagiyeg rok Joram ni Pilung nu Israel nib mo'on ni fak Ahab, me mang Jehoram nib mo'on ni fak Jehoshafat e pilung nu Judah, 17 ni guyey nge l'agruw e duw rok, me par u Jerusalem nge yog e thin ni meruk e duw. 18 Ma le'engin e be' ni bpin ni fak Ahab, miki bod fare tabnaw rok Ahab niki yan u kanawo'en e kireb rok fapi pilung nu Israel. I denen nib togopluw ngak SOMOL, 19 machane de fel' u wan' SOMOL ni nge gathay yu Judah, ni bochan e ke micheg ngak e tapigpig roki David ni pi'in owchen e gubin ngiyal' ni yad e bay u ra gagiyeggad.

20 Nap'an e gagiyeg rok Jehoram me togopluw yu Edom nga Judah, miyad par rorad ni yad e yad be gagiyeg nagraad. 21 Ere me yan Jehoram nge urngin e pi *chariot* rok nga Zair, ko gin ni yib i longbiyrad e pi salthaw nu Edom riy. Me nep' me ir nge pi ga' ko pi *chariot* rok e ra thaygad ngar milgad, ma pi salthaw rok e ra weargad ngranod nga taferad. 22 Yu Edom e ka'aram e ra chuwgad u tan pa' yu Judah ngar pired rorad. Ma ku re ngiyal' i ney e ki togopluw fare binaw nu Libnah.

23 Ma gubin e tin kabay ni rin' Jehoram e kan yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Judah*. 24 Me yim' Jehoram min k'eyag u lan fapi low ko yam' rok e pilung u lan fare Binaw rok David, me Ahaziah nib mo'on ni fak e yan nga luwan nge pilung.

Ahaziah ni Pilung nu Judah
(2 Kronics 22:1-6)

25 U lan e bin ragag nge l'agruw e duw u nap'an nike gagiyeg Joram ni Pilung nu Israel nib mo'on

ni fak Ahab, me mang Ahaziah e pilung nu Judah nib mo'on ni fak Jehoram ²⁶ ni ngiyal'nem e ke gaman rliw' nge l'agruw e duw rok, me par u Jerusalem ni ta'reb e duw ni yog e thin u rom. Chitinngin e Athaliah, ni be' ni bpin ni fak Ahab ni Pilung ma Omri ni Pilung nu Israel e tutuw rok. ²⁷ Ku ta'reb rogon e n'en ni rin ko tin i rin' e tabnaw rok Ahab, i rin' e n'en nib kireb u p'eowchen SOMOL, ya bay tha'en ko re tabnaw rok Ahab nem.

²⁸ I Ahaziah ni Pilung e un ngak Joram ni Pilung nu Israel ngar maelgow nib togopluw ngak Hazael ni Pilung nu Syria. Me chafin fa yu raba' i salthaw u Ramoth u lan yu Gilead, me maad'ad Joram u fithik' fare mael. ²⁹ Me sul ngalan fare binaw nu Jezreel ni nge gol ko pi maad'ad rok, me yan Ahaziah ngaram ni nge nang salpen.

9

Jehu nni gapgepnag ni nge mang pilung nu Israel

¹ Ma ngiyal'nem me pining Elisa ni profet reb fa tin kab pagel e profet me ga'ar ngak, "Mu fal'eg rogom ngam man nga Ramoth u Gilead. Mu fek e re malor i gapgep ney ni *olive* nge un ngom, ² ma nap'an ni ga ra taw ngaram mag changarnag i Jehu, nib mo'on ni fak Jehoshafat ni Nimshi e tutuw rok. Mag fek nga reb e senggil ni yigo' gimew ndabi un e pi'in yad ngomew, ³ mag pu'og e re gapgep ney ni *olive* nga daken lolgen, me lungum, 'Keyog SOMOL nike gapgep nigem ni ngam mang pilung nu Israel.' Ma aram mag chu w u rom ni ka chingiyal' nem."

⁴ Ma aram me yan fare profet ni kab pagel nga Ramoth, ⁵ ko gin ni pir'eg fapi tolang ko salthaw riy ni yad be muulung. Me ga'ar, "Siro', bay bbugithin ni ngog ngom."

Me fith Jehu ni ga'ar, "Mini' romad e ga be non ngak?"

Me fulweg ni ga'ar, "Siro', I gur." ⁶ Ma aram mranow ni yow l'agruw ngalan e senggil, me pu'og fare profet ni kab pagel fare gapgep ni *olive* nga daken lolgen Jehu me ga'ar ngak, "I SOMOL, ni Got nu Israel, e be ga'ar: 'Gu be gapgep nagem ni ngam mang pilung rok e girdi' rog ni piyu Israel. ⁷ Gur e ngam li' nge yim' fare masta rom ni fare pilung, fare mo'on ni fak Ahab, ya nggu gechignag Jezebel ni bochan e ke thang e fan rok e pi profet rog nge ku boch e pi tapigpig rog. ⁸ Urngin i chon e tabnaw rok Ahab nge pi'in owchen e ngarm'ad; bay gu thang mit urngin e pumo'on u lane tabnaw rok, nge bitir nge pilbithir ni ta'reb rogon. ⁹ Bay gu rin' ngak e tabnaw rok ni bod ni kug rin' ngak e pi tabnaw rok Jeroboam ni Pilung nu Israel nge Baasha ni Pilung nu Israel. ¹⁰ Me Jezebel e dab ni k'eyag; downgin e bayi longuy e pilis u lan e gin tafen Jezreel.' " Ma nap'an ni mu' i yog e biney, me chuw fare profet ni kab pagel u lan fare senggil me mil nge yan.

¹¹ Me sul Jehu ngak fa pi'in yad ni pi tolang ko salthaw, miyad fith ni lungurad, "Mog kabfel' rogon urngin ban'en? Mang e ba'adag fare mo'on nib aliliy ni ngam rin?"

Me fulweg Jehu ni ga'ar, "Gimed manang ko mang e ba'adag."

¹² Miyad fulweg ni lungurad, “Dangay’, dag-nanged! Mog ngomad ko mang e keyog!”

“Keyog ngog ni be ga’ar SOMOL: ‘Kug gapgep nigem ni ngam mang pilung nu Israel.’ ”

¹³ Ma ka ngiyal’nem me filath e pi tolang ko salthaw ni yad Jehu e pi wuru’ e mad rorad nga daken e tawo’ ni nge sak’iy Jehu nga daken, miyad thoy e pi rappa, miyad tolul ni be lungurad, “I Jehu e pilung!”

Joram ni Pilung nu Israel nni thang e fan rok

¹⁴⁻¹⁵ Ma aram me makath i Jehu nib togopluw ngak Joram ni Pilung, ni immoy u Jezreel, ni gin ni yan ngay ni nge gol ko maad’ad ni tay u fithik’ fare mael u Ramoth nib togopluw ngak Hazael ni Pilung nu Syria. Aram me yog Jehu ko pi’in yad ni pi tolang ko salthaw ni ga’ar, “Fa’anra gadad ngabang, ma ngam gonpiyed ni dariy be’ ni nge lu’or nga wuru’ yu Ramoth nge kuruf e thin ngak e girdi’ nu Jezreel.” ¹⁶ Ma aram me af Jehu ngalan e *chariot* rok nge yan nga Jezreel. Ma ka dawori fel’ rogon Joram ko maad’ad ni tay, ma bay Ahaziah ni Pilung nu Judah u rom ni be nang salpen.

¹⁷ Me guy ba tamatnag ni ir e be maruwel ni bay u lan fare wulyang ntagil’ e damit u Jezreel i Jehu nge pi salthaw rok ni yad be yib i yib. Me tolul ni be ga’ar, “Gu be guy bogi pumo’on ni yad be yib u os i yib!”

Me fulweg Joram ni ga’ar, “Mul’oeg reb i girdi’en e yan u os nge nang fan ko yad bogi fager fa bogi to’ogor.”

¹⁸ Me yan fare mol'og u daken e os i yan ngak Jehu me ga'ar ngak, "En ni pilung e ba'adag ni nge nang ko kamub ni fager fa dangay."

Me fulweg Jehu ni ga'ar, "Dariy rogom ko tiney! Mman nga tomur ngam lekeg."

Me yog fare tamatnag nu p'ebugul fare wulyang ko damit nike taw fare mol'og ko fare ulung i girdi' machane da kiful. ¹⁹ Mu kun pi' reb e mol'og nge yan, ma ku ta'ab n'en e fith ngak Jehu. Miki fulweg Jehu ni ga'ar, "Dariy rogom ko tiney! Mman nga tomur ngam lekeg."

²⁰ Miki yog fare matnag bayay nike taw fare mol'og ko fare ulung machane daki sul. Miki ga'ar, "En ni be gagiyeagnag fare ulung e be yib u daken e *chariot* rok ni gowa ba aliliy, nri bod Jehu!"

²¹ Me yog Joram ni Pilung ni ga'ar, "Ngan fal'eg rogon e *chariot* rog." Min rin', miyow yan i Ahaziah ni Pilung i yan, ra bagyow ma bay u langgin e biroko e *chariot*, ni ngar mada' nigew Jehu. Marbad ra mada'gad nga daken fare gi flang rok Naboth. ²² Me fith Joram i Jehu ni ga'ar, "Mog, ga be yib u fithik' e gapas?"

Me fulweg Jehu ni ga'ar, "Bu uw rogon me aw e gapas, ni go' kabay rodad gubin e pig nge meybil ngak yug boch e got ni tababnag e chitinam i Jezebel?"

²³ Me tolul Joram ni aram e ke cheleg e *chariot* rok u but' ni nge mil, ni ga'ar, "Ahaziah, ba wup ni ngan li' dow!" ²⁴ Me girengiy Jehu e gat'ing rok, me pag ba gan e gat'ing ni kari mus gelngin me yan ni rog nga daken keru' Joram nge kuruf gumircha'en. Me thig Joram u lan e *chariot* rok

nike yim', ²⁵ me ga'ar Jehu ngak Bidkar ni ta'ayuw rok, "Mu fek e ldow rok nga mun' nga daken fare gi flang rok Naboth. Kagmanang nnap'an ni u darow u os u ta'bang u keru' e chitamngin Joram ni Pilung ni aram Ahab, me yog SOMOL e pi thin ni ba'aray nib togopluw ngak Ahab ni ga'ar: ²⁶ 'Kug guy e cham ntay ngak Naboth nge fapi pumo'on ni pifak fowap. Mu gu micheg ni ku roy u lane rengi flang ney e gu ra gechig nigem riy.'" Me ga'ar Jehu ngak fare ta'ayuw rok, "Ere mu fek e ldow rok Joram, nga mun' nga daken fare gi flang rok Naboth, ya nge yani aw e tin keyog SOMOL nga tagil."

Ahaziah ni Pilung nu Judah nni thang e fan rok

²⁷ Me guy Ahaziah ni Pilung e n'en ke buch, ma aram me mil u *chariot* rok i yan ko fachi binaw nu Beth Haggan, ni be tuluf Jehu. Me yog Jehu ngak e pi salthaw rok ni ga'ar, "Kum thanged e fan rok!" Miyad maad'ad ngak ni be yan u *chariot* rok u kanawo' i yan nga talang nga Gur, u to'oben fachi binaw nu Ibleam. Machane mri athmagil nge yan nge taw ko fare binaw nu Megiddo, ni aram e gin ni yim' riy. ²⁸ Me fek e pi tolang ko salthaw e ldow rok u lan e *chariot* ngar fulweged nga Jerusalem miyad k'eyag ngalan fapi low ko yam' rok e pilung u lan fare Binaw rok David.

²⁹ I Ahaziah e mang pilung nu Judah ko re duw ni gaman e ragag nge ta'reb e duw ngay nike mang Joram nib mo'on ni fak Ahab e pilung nu Israel.

Jezebel ni Queen nni thang e fan rok

³⁰ Me taw Jehu nga Jezreel. Ma ke rung'ag Jezebel e n'en nike buch, me yan i achey owchen,

me fal'eg rogon piyan lolugen, me yan i sak'iy ngi i sap nga kanawo' u langan e winda ko fare naun ni tafen e pilung. ³¹ Ma nap'an ni yib Jehu u langan e garog, me tolul ngak ni ga'ar, "Gur Zimri!* I gur e re tathang pogofan! Mangfan ni kamub ngaray?"

³² Me sap Jehu ngalang me tolul ni ga'ar, "Mini e bay u ba' rog?" Ma l'agruw fa dalip e pi tolang ko salthaw nu lan fare naun rok e en pilung e ra sapgad ngak nga but' u ba winda, ³³ me ga'ar Jehu ngorad, "Mun'ed e re bpin nir nga but'!" Miyad yin' fare pin nga but', me wear e racha' rok ngadow e rungrung nge nga daken e pi os. Me yannag Jehu e pi os nge *chariot* rok u daken fare ldow, ³⁴ me yan ngalan fare naun ko pilung nge yan i abich. Fin ni mu' me ga'ar, "Mu feked e re bpin nem ni kani gechignag ngam k'eyaged; ya go' gadad manang nib fak e pilung." ³⁵ Machane fapi pumo'on nranod nga wean ni ngar k'eyaged fare pin e kemus ni lo' u lolugen nge yilen i rifrifen pa' nge rifrifen ay e ra piri'egged. ³⁶ Ma nap'an nrogned e biney ngak Jehu, me ga'ar, "Irrera' e n'en ni yog SOMOL nra buch nnap'an ni non u daken fare tapigpig rok i Elijah: 'Pilis e yad ra longuy e ldow ku Jezebel u lan yu Jezreel. ³⁷ Ma tin nra magey ko fare ldow e bayi wagey u rom u but' ni bod t'ay e gamanman, ya nge dakuriy be' nra poy ni ir Jezebel.' "

10

Pi'in owchen Ahab nni thang e pogofan rorad

---

* **9:31** ZIMRI: Be' nib tolang ko salthaw u Israel ni li' e pilung nu Israel (ku arrogon ni bay ko 1 Ki 16:8-12).

¹ Immoy medlip i ragag e pi'in owchen Ahab ni Pilung ni ur pired u lan fare binaw nu Samaria. Me yoloy Jehu bangi babyor nge yo'ornag yang nge pi' yuyang nge yan ngak e pi tagagiyeg ko fare binaw, nge ngak e pi'in tayugang', nge ngak e pi'in yad ma chathowliy e pi'in owchen Ahab. Regi babyor ney e be ga'ar riy: ²“Gimed e bmilfan ngomed e pi'in owchen fare pilung, ma bay u pa'med e pi *chariot*, os, talin e cham, nge pi binaw ni kani yororiy ni fan ko mael. Ere, yug nap'an nra taw e regi babyor ney ngomed, ³ ma ngam mel'eged e cha' nra bung ni nge pilung u fithik' e pi'in owchen fare pilung, ngam pilung niged, mi gimed yororiy ko cham nra yib ngak.”

⁴ Fapi tagagiyeg nu Samaria e rrusgad nib gel. Me lungurad, “Urgon ni ngad togopluwgad ngak Jehu, ni fa'anra de yag rok Joram ni Pilung fa Ahaziah ni Pilung?” ⁵ Ere fare tolang ko salthaw nib milfan fare tafen e pilung ngak nge fa en nib ga' nib milfan fare binaw ngak, nib mu'un fapi tolang u girdi'en fare binaw ngay nge fapi tachathowliy e pi'in owchen Ahab, e ra pi'ed e re thin ney ngak Jehu: “Gamad e pi tapigpig rom, ma kug fal'eged rogomad ni ngug rin'ed urngin e tin ga ra yog. Machane dab gu ted be' nge mang pilung; mu rin' e n'en ni ga be leamnag ni bfel'.”

⁶ Miki yoloy Jehu bang e babyor nge yan ngorad: “Fa'anra gimed bay u ba' rog ma kam fal'eged rogomed ni ngam rin'ed e tin ni gu ra yog ni ngam rin'ed, me ere mu feked lolugen e pi'in owchen Ahab ni Pilung i yib ngog nga Jezreel ko ngiyal'ney gabul.”

Fa medlip i ragag i pi'in owchen Ahab ni Pilung e urmed u tan pa' e pi tayugang' nu Samaria, ni yad e ur chugliyedrad. ⁷ Nap'an ni taw fare gi babyor rok Jehu ngorad, me thang e pi tayugang' nu Samaria e fan rok fa medlip i ragag i pi owchen Ahab ni gubin, min tay lolgurad ngalan bogi dug, mar pi'ed nge yan ngak Jehu nga Jezreel.

⁸ Ma nap'an nnog ngak Jehu ni kani fek i yib fapi llug ni lolugen e pi'in owchen Ahab, me yog ni ngan tay ni l'agruw ulung u langan e garog ko fare binaw min digey u rom nge yani kadbul u reb e rran. ⁹ Me kadbul me yan ko fare garog me ga'ar ngak fapi girdi' ni yad bay u rom, "I gag e cha' ni gu makath nib togopluw ngak Joram ni Pilung mug thang e fan rok; gathi gimed e kireb romed e binem. Machane mini' e ke thang e fan rok e picha'ney? ¹⁰ Ren'ey e be micheg ni gubin ban'en nike yog SOMOL ni murung'agen e pi'in owchen Ahab e rra yib i m'ug nib riyul'. I SOMOL e ke rin' e tin ni micheg u daken Elijah ni profet rok." ¹¹ Ma aram me thang Jehu e fan rok urngin e tin kabay i girdi'en Ahab ni yad be par u lan yu Jezreel, nge urngin e pi tolang ko salthaw rok, pi fager rok, nge pi prist rok; dariy bagyad npag nib fos.

Girdi'en Ahaziah ni Pilung nni thang e fan rorad

¹² Me chuw Jehu u Jezreel ni nge yan nga Samaria. U kanawo', nike taw nga bangi ban'en ni kanog "Gin ma par e pi'in ma gafaliy e saf riy", ¹³ me mada'eg boch i girdi'en Ahaziah ni immoy ni Pilung nu Judah me fithrad ni ga'ar, "Mini' gimed?"

Mar fulweged ni lungurad, “Gamad girdi'en Ahaziah. Gamad be yan i yan nga Jezreel ni nggu warod gu fingichiyed pifak Jezebel ni chitinngin e en pilung nge tin kabay u chon fare tabnaw rok e en pilung.” ¹⁴ Me ga'ar Jehu ngak e pi salthaw rok, “Mu fekedrad ni ka yad bfos!” Mar koled fapi cha', me thang e pogofan rorad u to'oben ba low u rom. Pi girdi' nem e yad aningeg i ragag nge l'agruw u gubin, dariy bagyad nni pag nib fos.

Urngin e tin ni magay u girdi'en Ahab nni thang e fan rorad

¹⁵ Miki yan Jehu bayay, ni kabay u kanawo' me mada'eg Jonadab nib mo'on ni fak Rekab. Me nang Jehu salpen me ga'ar ngak, “Gur nge gag e ta'reb rogon ni gadow ma leam. Mog, ga ra pi' e ayuw ngog?”

Me fulweg Jonadab ni ga'ar, “Gu ra pi'.”

Me ga'ar Jehu, “Ere mu pi' paam ngog.” Mar kolew pa' row, me ayuweg Jehu i Jonadab nge yib ngalang nga langgin e *chariot* rok, ¹⁶ me ga'ar, “Mu'un ngog ngam guy nga owchem rogon feni gub yul'yul' ngak SOMOL.” Mranow u ta'bang u lan fare *chariot* ngalan yu Samaria. ¹⁷ Nap'an nra tawgow ngaram, me thang Jehu e fan rok urngin e pi'in girdi'en Ahab, nde pag bagyad. Irera' e n'en nike yog SOMOL ngak Elijah nra buch.

Pi'in ma meybil ngak Baal nni thang e fan rorad

¹⁸ Me pining Jehu e girdi' nu Samaria nga ta'bang me ga'ar ngorad, “I Ahab ni Pilung e i pigpig ngak fare got ni Baal ni buchuw, machane gag e nggu pigpig ngak nib gel. ¹⁹ Mu pininged nga ta'bang gubin e profet rok Baal, gubin e pi'in

ma meybil ngak nge gubin e pi prist rok. Dariy be' ni nge magey; nggu pi' ba maligach nib ga' ngak Baal, ma en ndabi un ngay e yira thang e pogofan rok." (Biney e ba liyab ku Jehu ni nge thangmit gubin e pi'in ma meybil ku Baal.) ²⁰ Me yog Jehu e n'en ni ngan rin', "Mogned reb e rran ni ngan tayfan Baal!" Minog reb e rran, ²¹ me pi' Jehu e thin nge wear u daken fare nam nu Israel ni ga'ngin. Ma urngin e pi'in yad ma tayfan Baal marbad; dariy bagyad nde yib. Ma yigo' ranod ngalan fare tempel rok Baal, mar suguyed u baley nge taw nga baley. ²² Ma aram me yog Jehu ngak fare prist nib milfan ngak fapi mad nib n'uw mab thothup ni nge fek e pi mad nem i yib nge pi' ngak e pi girdi' nem ni ngar tedfan Baal. ²³ Nga tomuren e ren'ey, me yan Jehu ngalan fare tempel ni yow Jonadab nib mo'on ni fak Rekab me ga'ar ngak fapi girdi' u rom, "Nopa'med ni kemus ni yigo' pi'in yad ma tayfan Baal e yad bay u roy ma dariy be' nma tayfan SOMOL u naun." ²⁴ Ma aram mranow Jonadab nga naun ni ngar pi'ew e pi maligach nge pi maligach ni mo'oruf ngak Baal. Ma ke tay meruk i ragag e salthaw u wuru' e tempel nike ga'ar ngorad: "Go' ngam li'ed e pi girdi' ney ngarm'ad ni yad gubin; en nra pag bagyad nge mil e ra pi' puluwon ni pogofan rok!"

²⁵ Ma yug nap'an ni pi' Jehu fapi maligach, me ga'ar ngak fapi matnag nge fapi tolang ko salthaw, "Mmarod nga naun ngam li'edrad ngarm'ad ni yad gubin; dab mu paged bagyad nge mil!" Mranod nga naun ni kar feked e saydon miyad thang e fan rorad, miyad girengiy fapi ldow nga wean.

Ma aram mranod ngalan e gin nib thothup u lan fare tempel, ²⁶ ngar feked nga wean fare duga' nib thothup ni immoy u rom, ngar urfied. ²⁷ Ere ra gathayed fa ley i duga' nib thothup nge fare tempel, mar ted fare tempel nike mang ba kolosis – ku aram rogon ke mada' ko daba'.

²⁸ Aram rogon ni thang Jehu mit e tayfan ni un tay ngak Baal u Israel. ²⁹ Machane miki rin' e denen ni bod Jeroboam ni Pilung, i waliy yu Israel nga fithik' e denen ko tayfan ni un tay ngak fapi ya'an pifak e garbaw ni pumo'on ni ngongliy ko gol ni suweg u lan yu Bethel ngu Dan. ³⁰ Me ga'ar SOMOL ngak Jehu, “Ka mu rin' gubin e tin gub adag ni ngam rin' ngak e pi'in owchen Ahab. Ere gu be micheg ngom ni pi'in owchem nge mada' ko bin ni aningeg e mfen e bay ur manged pilung u Israel.” ³¹ Machane Jehu e de fol ni polo' i laniyan' ko Motochiel rok SOMOL, ni Got nu Israel; ya n'en ni rin' e ki folwok rok Jeroboam, ni waliy yu Israel nga fithik' e denen.

Yam' ni tay Jehu

³² Re ngiyal' i n'em e ke tabab SOMOL i achignag fare nam nu Israel. Me Hazael ni Pilung nu Syria e fek u gelngin urngin yang e but' nu Israel ³³ ko ngek ko fare lul' ni Jordan, me yan ko yimuch nge taw ko fachi binaw nu Aroer u charen e Lul' ni Arnon – re gin'ey e ba mu'un e binaw nu Gilead ngu Bashan ngay, ni aram e gin nma par fapi ganong rok Gad, Ruben, nge Ba' Ni Ngek e Manasseh riy.

³⁴ Gubin e tin kabay ni rin' Jehu nib mu'un e pi ngongol ni falu' nge m'uthan' ngay e kani

yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Israel*.
³⁵ Me yim' min k'eyag u Samaria, me Jehoahaz nib mo'on ni fak e yan nga luwan nge mang pilung. ³⁶ I Jehu e i gagiyeg u lan yu Samaria ni ir e pilung nu Israel ni rliw' nge meruk e duw.

11

Athaliah ni chitinngin e pilung nu Judah *(2 Kronics 22:10–23:15)*

¹ Yug nap'an ni nang Athaliah ni chitinngin Ahaziah ni Pilung ni kani thang e fan rok fare mo'on ni fak, me yog ni ngan thang e fan rok urngin chon fare tabnaw rok e en ni pilung. ² Kemus ni go' Joash nib mo'on ni fak Ahaziah e mil. Ri chugur ni nge un ngak boch i yad ngan li'rad, machane me ayuweg Jehosheba ni be' ni bpin ni walagen e reb e gal labthir rok, re pin nem e chitamngin Jehoram ni Pilung mab thil e chitinngirow Ahaziah. I fek Jehosheba fare tir nge yarif rok ngalan e senggil ni yima mol riy u lan fare Tempel nge mithag u rom rok Athaliah, ere dan thang e fan rok. ³ Nel' e duw ni chugliy Jehosheba fare pagel ma be mithag u lane Tempel, u nap'an ni Athaliah e repin ni be gagiyeg ni pilung.

⁴ Machane u lan e re duw ni gaman e medlip ngay me pining Jehoyada ni prist e pi tolang ko salthaw nib milfan ngorad e pi tamatnag ko pilung nge pi'in nma pos u tafen e pilung, me yog ngorad ni ngarbad nga Tempel, ko gin ni yog riy ngorad ni ngar pininged e kefel' u fithingan Got ko tin ke leamnag ni nge rin'. Me dag Joash ngorad ni fare pagel ni fak Ahaziah ni Pilung ⁵ ma ba'aray e n'en

ni yog ngorad ni ngar rin'ed: "Nap'an ni bay mbad ko maruwel romed e rofen ni *Sabbath*, ma ta'ab ulung u dalip e ulung romed e nge matnagiy fare naun rok e pilung; ⁶ ma ku reb fapi ulung u dalip e ulung e nge sak'iy nge matnagiy fare Garog ni Sur, ma bin dalip e ulung ko fapi ulung romed e ngar matnagiyed fare garog nu tabgul u keru' e tin kabay e tamatnag. ⁷ Ma fa gali ulung nma mu' ko maruwel ko *Sabbath* e ngar matangiyew fare Tempel ni ngar yoror ko fare pilung. ⁸ Ngam matnagiyed Joash ni Pilung ni kam koled e saydon romed ma demturug e gin nra yan ngay ma ngam uned ngak. Ma en nra yib nga to'obmed e ngan li' nge yim'."

⁹ Me fol fapi tolang ko tin keyog Jehoyada mar feked e pi salthaw rorad i yib ngak — tin yad be n'en ni ngar talgad ko maruwel ko *Sabbath* nge tin be n'en ni nge yan ko maruwel. ¹⁰ Me pi' Jehoyada ngak fapi tolang e sarey nge yung i *shield* ni immoy ni fen David ni Pilung ni un ayuweg u lan fare Tempel, ¹¹ me tay fapi pumo'on ni kar koled e saydon ni yad ba liyeg mit fare Tempel, ni yad be yoror rok fare pilung. ¹² Ma aram me pow'iy Jehoyada i Joash nga wean, me tay fare te'elyaw ko pilung nga daken lolugen, me pi' bang i babyoren e motochiel rok e pi'in ma gagiyeg ni pilung. Ma aram min gagepnag Joash minog ni ir e pilung. Me waywaynag e girdi' pa'rad mar tolulgad ni be lungurad, "Ngi i par e en ni pilung nib fos nib n'uw nap'an!"

¹³ Me rung'ag fare pin i Athaliah nib pilung lungun e pi tamatnag nge fapi girdi', me gurnag ir nge yib ko fare Tempel, ko gin nike mu'ulung

fapi girdi' ngay. ¹⁴ Mu rom e guy fare pilung ni kab be'ech riy nib sak'iy u to'oben fare duga' ni bay u langan fare Tempel, ya aram rogon ko yalen. Ma ke liyeg e pi tolang nge pi ta thoy e rappa', ma urngin e girdi' ni yad be tolunag e felfelan' ma yad be thoy e rappa'. Me guchthuy Athaliah e mad rok ni kari kireban' me tolul, ni be ga'ar, "Ka mu liyab nignedgag! Ka mu liyab nignedgag!"

¹⁵ Ma dabun Jehoyada ni ngan thang e fan rok Athaliah u lan fare gin'en ni bay e Tempel riy, ere me ga'ar ngak e pi tolang ko pi salthaw: "Mu feked fare pin nga wuru' e re gin'ey ni bay u thilin l'agruw thal i salthaw ni matnag, mi gimed li' nge yim' e cha' nra guy rogon ni nge ayuweg." ¹⁶ Miyad kol ngar feked i yan ko fare naun rok e pilung, mu rom ko fare Garog ni Os e ra thanged e fan rok fare pin riy.

Jehoyada ni thilyeg boch ban'en
(2 Kronicles 23:16-21)

¹⁷ Me yog Jehoyada ni prist ngak Joash ni Pilung nge pi girdi' ni ngar ngongliyed ba m'ag u thilrad nge SOMOL ni ngar pired ni yad pi girdi'en SOMOL; miki ngongliy ba m'ag u thilin fare pilung nge girdi'. ¹⁸ Ma aram me yan e girdi' ko fare tempel rok Baal ngar buthuged nga but'; miyad bilig fapi altar nge fapi liyos ni yima meybil ngay, miyad thang e fan rok Mattan ni prist rok Baal u mit fapi altar.

Me tay Jehoyada e pi tamatnag ni yad ba maruwel ko fare Tempel, ¹⁹ ma aram me yib, nge pi tolang, nge fare tamatnag rok e pilung, nge fapi tamatnag nu lan fare naun ko pilung ni yad be un

ngak fare pilung ni karbad ko fare Tempel i yib ko fare naun rok e pilung, ni be lekrad urngin e girdi'. Me yan Joash ko fare Garog ni Matnag me yan i par nga tagil' u daken fare chiya ko pilung. ²⁰ Ma urngin e girdi' ni kar suggad ko falfalan', ma ke aw e gapas u lan fare binaw, ko ngiyal'nem ni kani thang mit Athaliah u lan fare naun ni tafen e pilung.

²¹ I Joash e medlip e duw yangren me mang pilung nu Judah.

12

Joash ni Pilung nu Judah (2 Kronics 24:1-16)

¹ U lan e re duw ni medlip ko gagiyeg rok Jehu ni Pilung nu Israel, me mang Joash e pilung nu Judah, me yog e thin u lan yu Jerusalem ni aningeg i ragag e duw. Ma chitinngin e Zibiah ni be' ko fare binaw nu Beersheba. ² Ma n'umngin nap'an e yafos rok ni i rin' e tin bm'agan' SOMOL ngay, ni bochan e Jehoyada ni prist e i fonownag. ³ Machane, yungi n'en ni tagil e meybil rok e pi'in ndar nanged SOMOL e dan gathay, ni aram e de tal e girdi' ko maligach, nge *incense* ni yad be urfiy u rom.

⁴ Me pining Joash fapi prist nge yog ngorad ni ngar kunuyed e salpiy ni yima pi' nib chagil ko pi maligach u lane Tempel, ni tin nri dabisiy ni yima pi' ni chagilen e pi maligach nge salpiy ni be pi' e an ba'dag nib tow'ath. ⁵ Ra reb e prist mab milfan e salpiy ngak ni be yibnag e pi'in ki i pigpig ngorad, ma pi salpiy nem e ngan fanay ni ngan ngongliy e yungin ke kireb ko fare Tempel.

⁶ Machane me yan i gaman e rliw' nge dalip e duw ko gagiyeg rok Joash ma ka dawor ri ngongliy fapi prist e yungin ke kireb u langgin fare Tempel. ⁷ Ma aram me pining i Jehoyada nge tin kabay e prist nge fithrad, ni ga'ar, "Mangfan ndamur ngongliyed e yungin ke kireb ko fare Tempel? Chiney i yan e ngaram e dab kum cha'ariyed fapi salpiy ni be yib ngomed; thingar mu pi'ed ya nge yag nni ngongliy e yungin ke kireb." ⁸ Me pining fapi prist e kefel' ngay ni bay urpi'ed e salpiy ni be pi' e girdi', ma dab ra muruwliyed e yungin ke kireb ko fare Tempel.

⁹ Ma aram me fek Jehoyada ba kahol, nge kuruf bang u daken upongen, me tay fare kahol nga charen fare altar, u ba' ni mat'aw rok e en ra yan ngalan fare Tempel. Ma pi prist ni yad ba maruwel u langan mban fare Tempel e nge tay ngalan fare kahol urngin e salpiy ni be pi' e girdi' nma yib ko meybil. ¹⁰ Ma nap'an nra yo'or e salpiy u lan fare kahol, ma en tayol rok e pilung nge Fare Prist ni Th'abi Tolang e yow ra yib ngar the'egew fapi salpiy ngar tew nga tutuw ngar m'agew. ¹¹ Ma nga tomuren ni kar yoloyew urngin fapi salpiy nga but', mar pi'ew ngak e pumo'on ni bmilfan e maruwel u lan fare Tempel ngorad, ma pi salpiy nem e aram e ngan pi' puluwon e pi'in salap riy, nge pi'in ma dumow naun, ¹² nge pi'in nma dimow naun ni simen nge pi'in ma th'ab e malang, min chuw'iy e ren nge malang ni ngan fanay ngan ngongliy e yungin nike kireb, mu kun pi' puluwon urngin e tin kabay ni ku yira pi' puluwon. ¹³ Machane dariy reb ko fapi salpiy nni fanay ngan

pi' puluwon e pi kap nni ngongliy ko silber, nge yu raba' i dabi, nge rappa', ara pi talin e pi magal, fa boch ban'en nni ngongliy ko silber fa gol. ¹⁴ Gubin nni fanay ngan pi' puluwon girdi'en e maruwel min chuw'iy e pin'en ni ngan fanay ko yungin ke kireb. ¹⁵ Pi pumo'on ni bmilfan e re maruwel ney ngorad e ri yad ba yul'yul', ere de t'uf ni nganog ngorad ngar ted urngin e salpiy ni yad be fek nga babyor. ¹⁶ Salpiy ni yima pi' ni maligach ni bayul nge maligach ko denen e danir ma yin' ngalan fare kahol; ya bmilfan ko fapi prist.

¹⁷ Ma ngiyal'nem e yib Hazael ni Pilung nu Syria i mael ngak fare binaw nu Gath nge kol; ma aram me turguy u wan' ni nge mael ngak yu Jerusalem. ¹⁸ I Joash ni Pilung nu Judah e fek urngin e tow'ath ni pi' e pi'in yad bmon' rok, ni aram i Jehoshafat, Jehoram, nge Ahaziah ni chatamangin ngak SO-MOL, miki uneg e tin ni pi' ngay nge urngin e gol ni bay u lan e chubgil ko fare Tempel nge fare naun ntafen e pilung, me pi' ni gubin nib tow'ath ngak Hazael ni Pilung, ni aram e ren'en ni rin' me chuweg Hazael e salthaw rok u Jerusalem.

¹⁹ Gubin e tin kabay ni rin' Joash ni Pilung e kani yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Judah*.

²⁰⁻²¹ Pi tolang ko salthaw rok Joash ni Pilung e ra makathgad nib togopluw ngak, ma l'agruw i yad, ni aram i Jozakar nib mo'on ni fak Shimeath nge Jehozabad nib mo'on ni fak Shomer, e ra thangew e fan rok Joash ko fare naun ntoy nga daken fare gi binaw nni ubung u ba' ni ngek u Jerusalem, ko fare kanawo' ni log nga p'ening nga Silla. Joash e ni k'eyag u lan fapi low ni fen e pilung u lan

fare Binaw rok David, me yan Amaziah ni fak nga luwan nge mang pilung.

13

Jehoahaz ni Pilung nu Israel

¹ U lan e re duw ni rliw' nge dalip ko gagiyeg rok Joash ni Pilung nu Judah nib mo'on ni fak Ahaziah, me mang Jehoahaz nib mo'on ni fak Jehu e pilung nu Israel, me yog e thin u Samaria ni ragag nge medlip e duw. ² Ma ku bod Jeroboam ni Pilung nib m'on rok, i denen nib togopluw ngak SOMOL i waliy yu Israel nga fithik' e denen; mar de pag ngongolen nib kireb. ³ Ere me damumuw SOMOL ngak yu Israel, me pag Hazael ni Pilung nu Syria nge Benhadad nib mo'on ni fak nge gel ngak yu Israel u bayay ngu bayay. ⁴ Ma aram me meybil Jehoahaz ngak SOMOL, me SOMOL e be guy gelngin ni be gafgownag fare pilung nu Syria piyu Israel, me fulweg taban e meybil rok. ⁵ Me l'oeg SOMOL reb e tagagiyeg ngak yu Israel, ni ir e pithigrad u pa' piyu Syria, ma aram me par piyu Israel u fithik' e gapas, ni bod kafram. ⁶ Machane ku dar paged fapi denen nike waliyrad Jeroboam ni Pilung nu Israel nga fithik', ya ku ra pired ni aram ngongolrad'; ki par fare liyos ni ya'an Asherah u lan yu Samaria.

⁷ Ma dakuriy e salthaw rok Jehoahaz ni magey, kemus wugem e girdi'en e yan u os, ragag e *chariot*, nge 10,000 e salthaw ni mayan u but', ya fare pilung nu Syria e ke thirif u but' e tin ki immoy, ke yotyotrad nga but' ni bod e fiyath.

⁸ Gubin e tin kabay ni rin' Jehoahaz nge urngin e pi ngongol rok u fithik' e m'uthan' e go' kani yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Israel*. ⁹ Me yim' min k'eyag u Samaria, me Jehoash nib mo'on ni fak e yan nga luwan nge mang pilung.

Jehoash ni Pilung nu Israel

¹⁰ U lan e duw guyey nge medlip ko gagiyeg rok Joash ni Pilung nu Judah, me mang Jehoash e pilung nu Israel nib mo'on ni fak Jehoahaz, me yog e thin u Samaria ni ragag nge nel' e duw.

¹¹ Ma ku erregon ir niki denen nib togopluw ngak SOMOL ki yan u kanawo'en Jeroboam ni Pilung nib kireb, ni waliy yu Israel nga fithik' e denen.

¹² Gubin e tin kabay ni rin' Jehoash, nib mu'un murung'agen feni m'uthan' ko mael ni tay nib togopluw ngak Amaziah ni Pilung nu Judah, e go' kani yoloy ngalan *Chepin e Pilung nu Israel*. ¹³ Me yim' Jehoash min k'eyag u lan fapi low ko yam' rok e pilung u lan yu Samaria, me Jeroboam nib mo'on ni fak e yan nga luwan nge mang pilung.

Bin tomur e yi'iy ni yog Elisa nge murung'agen e yam' ni tay

¹⁴ Elisa ni profet e yib e m'ar ngak nge ubchiya' riy ndabki gol, ma nap'an ni kari ubchiya' me yan Jehoash ni Pilung nu Israel i guy. Me yor ni be ga'ar, "Chitamag, chitamag, i gur e um par ni ga bod fapi *chariot* nu Israel nge pi'in yad be yannag ni matanagen e binaw!"

¹⁵ Me ga'ar Elisa ngak, "Mfek ba gat'ing nge boch e gan e gat'ing." Me yan i fek Jehoash, ¹⁶ me ga'ar Elisa ngak, "Mu fal'eg rogom ni ngam mon' gan e gat'ing." Me fal'eg rogon, me tay Elisa pa' nga

daken pa' fare pilung. ¹⁷ Me ga'ar Elisa, "Mbing e bin ngek e winda nib sap nga Syria." Me bing, me ga'ar Elisa ngak, "Mon' gan e gat'ing rom!" Ma fa'ani yon' me ga'ar Elisa ni profet ngak, "I gur gan e gat'ing rok SOMOL ni bayi maruwel ngay nge gel ngak yu Syria. Bay mu mael ngak yu Syria u lan yu Afek ngam gel gorad."

¹⁸ Me yog Elisa ngak fare pilung ni nge fek fa tinem e gan e gat'ing nike magey nge toy nga but'. Me toy nga but' ni dalip yay me tal. ¹⁹ Me puwan' Elisa me ga'ar ngak fare pilung, "Susun e ngam toy nlal fa nel' yay, ma aram e ra um par ni gab gel ngak yu Syria, machane chiney e kemus ni dalip yay e ga ra gel gorad."

²⁰ Me yim' Elisa min k'eyag.

Gubin e duw nma yib yu raba' i girdi' nu Moab ni cham nga Israel. ²¹ Me bangiyal' ni ka ni yan ni ngan k'eyag ba yam' min guy boch fapi girdi' ni yad ma yib ko cham nga Israel, min garpey fare yam' ngalan e low ko yam' ni ginni chubgiliy Elisa ngay, min mil. Ma nap'an ni yigi math fare yam' ko yil rok Elisa, me fos nge sak'iy ngalang.

Mael u thilin yu Israel ngu Syria

²² I Hazael ni Pilung nu Syria e i gafgownag yu Israel ni n'umngin nap'an e gagiyeg rok Jehoahaz, ²³ machane SOMOL e ba gol mma runguyrad. Ma de pagrad nge math owcharad, machane ayuwegrad ni bochan e m'ag rok u thilrad Abraham, Isaak, nge Jakob. Dariy bangiyal' nike pagtalin e girdi' rok.

²⁴ Nap'an e yam' ni tay Hazael ni Pilung nu Syria me Benhadad nib mo'on ni fak e mang pilung.

²⁵ Ma aram me gel Jehoash ni Pilung nu Israel ngak Benhadad ni dalip yay maki kol fapi binaw ni fek Benhadad u nap'an e ngiyal' ni i gagiyeg Jehoahaz, ni chitamngin Jehoash.

14

Amaziah ni Pilung nu Judah (2 Kronicles 25:1-24)

¹ U lan e bin l'agruw e duw ko gagiyeg rok Jehoash nib mo'on ni fak Jehoahaz ni Pilung nu Israel, me mang Amaziah e pilung nu Judah nib mo'on ni fak Joash ² ni rliw' nge lal e duw yangren, me yog e thin u Jerusalem ni rliw' nge mereb e duw. Ma chitinngin e Jehoaddin nu Jerusalem. ³ Me rin' e tin nib m'agan' SOMOL ngay, machane de ta'reb rogon ngak e ga' rok i David ni Pilung; ya rin' e n'en ni i rin' Joash ni chitamngin. ⁴ De buthug nga but' e yungi tagil' e meybil rok e pi'in ndar nanged SOMOL, ma de tal e girdi' i pi' e maligach nge *incense* ni mo'oruf u rom.

⁵ Yug nap'an nra yu' gelngin Amaziah ngak, me thang e fan rok e pi tolang ko salthaw ni kar thanged e pogofan rok e chitamngin ni fare pilung. ⁶ Machane de li' pifakrad ngarm'ad ya rin' e tin keyog SOMOL u lane Motochiyel rok Moses: ni yog ni ga'ar, "Dab ni thang e pogofan rok e gallabthir ni bochan e pi oloboch nike ngongliy pifakrad, ma dab ni thang e pogofan rok e pi'in bitir ni bochan e pi oloboch nike ngongliy e gallabthir rorad; yira thang e pogofan rok e girdi' ni kemus ni bochan e kireb ni yad e kar rin'ed."

⁷ I Amaziah e thang e fan rok 10,000 e salthaw nu Edom u lan fare loway ni Sol; me kol u tan e mael fare binaw nu Sela me tunguy fithingan ni Joktheel, ni ka aram fithingan e chiney.

⁸ Ma aram me l'oeg Amaziah e pi mal'og ngranod ngak Jehoash ni Pilung nu Israel, ni be k'aring lungun ngak ni ngar chamgow. ⁹ Machane ba'aray e fulweg riy ni pi' Jehoash ni Pilung: "Immoy ba ke rachangal ni pan u daken e Burey ni Lebanon me pi' e thin nge yan ngak ba ke gek'iy ni *cedar* ni ga'ar: 'Mu pi' fakam ni bpin nge le'engiy fakag ni pumo'on.' Me yib ba gamanman ni malboch ni yug be yan rok me yot' fare ke pan nga but'. ¹⁰ Amaziah, chiney e kam gel ngak piyu Edom, ma aram e ka rim taf. Nge fel' u wun'um e fla'ab rom mag par u tabnaw. Mang ni ngam k'aring e wagey ni kemus ni nge girengiy e riya' nga dakenam nge girdi' rom?"

¹¹ Machane me siyeg Amaziah fapi thin nde motoyil ngay, ma aram me yan Jehoash ni Pilung ni yad e salthaw rok ngar maelgad ngak u Beth Shemesh u lan yu Judah. ¹² Min gel ngak e pi salthaw rok Amaziah, ma gubin e salthaw rok nra milgad ngar sulod nga taferad. ¹³ Me fek Jehoash i Amaziah nib kalbus, me yan ngalan yu Jerusalem, nge buthug fare yaror ko fare binaw nga but' ni tabab ko fare Garog ni Efraim nge mada' ko Garog ko Tabthung, palogen e re ngin'em e 200 e *yard*. ¹⁴ Ma urngin e silber nge gol ni pir'eg ma yi go' fek, nge urngin e pi talin e maruwel ko fare tempel nge urngin e machaf ko fare naun ko pilung, me fek nge sulweg nga Samaria. Miki fek e girdi' ni yad e

kalbus rok.

¹⁵ Gubin e tin kabay ni rin' Jehoash, nib mu'un feni m'uthan' nge falu' ko fare mael nib togopluw ngak Amaziah ni Pilung nu Judah, e kani yoloy ngalan *Chepin e Pilung nu Israel*. ¹⁶ Me yim Jehoash min k'eyag u lan fapi low ko yam' rok e pilung u lan yu Samaria, me Jeroboam ni fak e yan nga luwan nge pilung.

Yam' ni tay Amaziah ni Pilung nu Judah
(2 Kronics 25:25-28)

¹⁷ Me Amaziah ni Pilung nu Judah e ki par nib fos ni ragag nge lal e duw nga tomuren nike yim' Jehoash ni Pilung nu Israel. ¹⁸ Gubin e tin kabay ni rin' Amaziah e kani yoloy ngalan *Chepin e Pilung nu Judah*.

¹⁹ Immoy ba makath u lan yu Jerusalem ni ngan thang e pogofan rok Amaziah, ma aram me mil nge yan ko fare binaw nu Lakish, machane me lek e pi to'ogor rok ngaram ngar li'ed nge yim'. ²⁰ Min fek e ldow rok ngan fulweg nga Jerusalem u daken ba os ngan k'eyag u lan fapi low ko yam' rok e pilung nu lan fare Binaw rok David. ²¹ Ma aram me teelyawnag e girdi' nu Judah ba pagel ni fak ni ragag nge nel' e duw yangren ni Uzziah fithingan nge mang pilung. ²² Maki sulweg Uzziah u fithik' e mael fare binaw nu Elath ngki ngongliy bayay, nga tomuren e yam' ni tay e chitamngin.

Jeroboam ni Pilung nu Israel

²³ U lan e duw ni ragag nge lal ko gagiyeg rok Amaziah ni Pilung nu Judah, nib mo'on ni fak Joash, me mang Jeroboam nib mo'on ni fak Jehoash e pilung nu Israel, me yog e thin u Samaria

ni aningeg i ragag nge taareb e duw. ²⁴ Me denen nib togopluw ngak SOMOL, ni i falwok ko kireb ni i rin' e pilung nib m'on rok ni aram Jeroboam nib mo'on ni fak Nebat, ni waliy yu Israel nga fithik' e denen. ²⁵ Miki sulweg u fithik' e mael urngin e yungi binaw ni tafen yu Israel, ni tabab u Hamath Pass u lane lel'och me yan i mada' ko fare gi day ni *Dead Sea* ko yimuch. Irera' e n'en ni micheg SOMOL ni Got rok yu Israel u l'ugun e tapigpig rok i Jonah ni profet nib mo'on ni fak Amittai nu Gath Hefer.

²⁶ Me guy SOMOL e gafgow ni be tay yu Israel; ma dariy be' nra ayuwegrad. ²⁷ Machane gathi ke finey SOMOL ni nge thang owchen yu Israel ni manemus, aram me ayuwegrad u daken Jeroboam ni Pilung.

²⁸ Gubin e tin kabay ni ki rin' Jeroboam, ni feni m'uthan nge falu' ko pi mael, nge rogon ni fulweg yu Damaskus nge yu Hamath ngak yu Israel, e go' kani yoloy ngalan *Chepin e Pilung nu Israel*. ²⁹ Me yim' Jeroboam min k'eyag u lan fapi low ko yam' rok e pilung, me Zekariah nib mo'on ni fak e yan nga luwan nge mang pilung.

15

Uzziah ni Pilung nu Judah (1 Kronics 26:1-23)

¹ U lan e duw ni rliw' nge medlip ko gagiyeg rok Jeroboam ni ² Pilung nu Israel, me mang Uzziah nib mo'on ni fak Amaziah e pilung nu Judah, ni ragag nge nel' e duw yangren, me yog e thin u Jerusalem ni wugem nge l'agruw e duw. Ma chitinngin e Jekoliah ni be' nu Jerusalem. ³ Ma

tin i rin' e ku bod e n'en ni rin' e chitamngin, i rin' e tin nib m'agan' SOMOL ngay, ⁴ machane de gathay fa yungi tagil' e meybil rok e pi'in ndar nanged SOMOL, ma de tal e girdi' i pi' e maligach nge *incense* ni yibe urfiy u rom. ⁵ Me tay SOMOL Uzziah nge yib ba m'ar ni daraw ngak ndaki chuw rok u n'umngin nap'an e yafos rok. Ma i par u reb e naun nib thay ngabang, ni daki ngongliy e maruwel rok, ngiyal' i n'em ni Jotham nib mo'on ni fak e be gagiyegnag fare nam.

⁶ Gubin e tin kabay ni rin' Uzziah e go' kani yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Judah*. ⁷ Me yim' Uzziah min k'eyag ngalan fapi low ko yam ko pilung u lan fare Binaw rok David, me yan Jotham nib mo'on ni fak nga luwan nge mang pilung.

Zekariah ni Pilung nu Israel

⁸ U lan e duw ni guyey nge meruk ko gagiyeg rok Uzziah ni Pilung nu Judah, me mang Zekariah nib mo'on ni fak Jeroboam e pilung u Israel, me yog e thin u lan yu Samaria ni nel' e pul. ⁹ Ma ku bod e pi'in yad ba m'on rok, ni denen nib togopluw ngak SOMOL. Ni i rin' e tin kireb ni ki rin' Jeroboam ni Pilung nib mo'on ni fak Nebat, ni waliy yu Israel nga fithik' e denen. ¹⁰ Me Shallum nib mo'on ni fak Jabesh e makath nib togopluw ngak Zekariah ni Pilung, me li' nge yim' u Ibleam, me yan nga luwan nge mang pilung.

¹¹ Gubin e tin ki rin' Zekariah e kani yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Israel*.

¹² Ma aram me yib i m'ug nib riyul' fare bugithin ni micheg SOMOL ngak Jehu ni Pilung, ni fa'ani

ga'ar: "Pi'in owchem i yib nge mada' ko bin aningeg e mfen e bay ur manged pilung nu Israel."

Shallum ni Pilung nu Israel

¹³ U lan e duw guyey nge mereb ko gagiyeg rok Uzziah ni Pilung nu Judah, me mang Shallum nib mo'on ni fak Jabesh e pilung u Israel, me yog e thin u Samaria ni ta'reb e pul.

¹⁴ Me yan Menahem nib mo'on ni fak Gadi u Tirzah nga Samaria, nge li' Shallum nge yim', me yan nga luwan nge mang pilung. ¹⁵ Gubin e tin kabay ni rin' Shallum nib mu'un murung'agen e makath ni tay ngay, e go' kani yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Israel*. ¹⁶ Ngiyal'nem e chuw Menahem u Tirzah me kirebnag fare binaw nu Tappuah, nge girdi' riy nge ga'ngin yang e binaw u charen, ni bochan e de wenig fare binaw ngak. Mus ngak e pi'in ppin nib diyen ma yi go' sey e yal rorad.

Menahem ni Pilung nu Israel

¹⁷ U lan e duw ni guyey nge mereb ko gagiyeg rok Uzziah ni Pilung nu Judah, me mang Menahem nib mo'on ni fak Gadi e pilung nu Israel, me yog e thin u Samaria ni ragag e duw. ¹⁸ Me denen nib togopluw ngak SOMOL, nge mada' ko ngiyal' ni yim' riy nde pag e tin kireb ni i rin' Jeroboam ni Pilung nib mo'on ni fak Nebat, ni ir e waliy yu Israel nga fithik' e denen. ¹⁹ Me Tiglath Pileser, ni ir e pilung u Assyria, e yib i mael ngak yu Israel, me pi' Menahem guyey nge meruk e ton e silber ngak ni nge fel' u wan' nge ayweg Menahem nge pi' gelngin ni nge gagiyegnag fare nam. ²⁰ I fek Menahem e pi salpiy ney rok e pi pumo'on ni bfel'

rogorad u lan yu Israel ni i tay gelngin ngorad ni nge bagyad ma wugem e salpiy ni silber ni nge pi'. Ma aram me sul Tiglath Pileser ko nam rok.

²¹ Gubin e tin kabay ni rin' Menahem e go' kani yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Israel*.

²² Me yim' min k'eyag, me Pekahiah nib mo'on ni fak e yan nga luwan nge mang pilung.

Pekahiah ni Pilung nu Israel

²³ U lan e duw ni wugem ko gagiyeg rok Uzziah ni Pilung nu Judah, me mang Pekahiah nib mo'on ni fak Menahem e pilung nu Israel, me yog e thin u Samaria ni l'agruw e duw. ²⁴ Me denen nib togoluw ngak SOMOL, ni i rin' e n'en nib kireb ni i rin' Jeroboam ni Pilung nib mo'on ni fak Nebat, ni ir e waliy yu Israel nga fithik' e denen. ²⁵ I Pekah nib mo'on ni fak Remaliah ni ir e ga' ko fa raba' i salthaw rok Pekahiah, e makath ngak wugem i pumo'on nu Gilead, ngan li' Pekahiah nge yim' u lan fare yoror ko naun ko pilung nu Samaria, me yan nga luwan nge mang pilung.

²⁶ Gubin e tin i rin' Pekahiah e go' kani yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Israel*.

Pekah ni Pilung nu Israel

²⁷ U lan e duw ni wugem nge l'agruw ko gagiyeg rok Uzziah ni Pilung nu Judah, me mang Pekah nib mo'on ni fak Remaliah e pilung nu Israel, me yog e thin u Samaria ni rliw' e duw. ²⁸ Me denen nib togoplun ngak SOMOL, i rin' e kireb ni bod Jeroboam ni Pilung nib mo'on ni fak Nebat, ni ir e waliy yu Israel nga fithik' e denen.

²⁹ Ma ngiyal' nib pilung Pekah me kol Tiglath Pileser ni ir e pilung nu Assyria fapi binaw nu Ijon,

Abel Beth Maakah, Janoah, Kedesh, ngu Hazor, nge nug nu Gilead, Galilee, ngu Naftali, me fek e girdi' nga Assyria ni kalbus.

³⁰ U lan e duw ni 20 ko gagiyeg rok Jotham ni Pilung nu Judah, nib mo'on ni fak Uzziah, me makath Hoshea nib mo'on ni fak Elah nib togo-pluw ngak Pekah ni Pilung, me li' nge yim', me yan nga luwan nge mang pilung. ³¹ Gubin e tin i rin' Pekah ma yi go' ni yoloy ngalan *Chepin e Pilung nu Israel*.

Jotham ni Pilung nu Judah (2 Kronics 27:1-9)

³² U lan e bin l'agruw e duw ko gagiyeg rok Pekah ni Pilung nu Israel nib mo'on ni fak Remaliah, me mang Jothan e pilung nu Judah nib mo'on ni fak Uzziah ³³ ni rliw' nge lal e duw yangren, me yog e thin u Jerusalem ni ragag nge nel' e duw. Chitinngin e Jerusha, ni be' ni bpin ni fak Zadok. ³⁴ Miki rin' e tin i rin' e chitamngin ni Uzziah, ni Jothan e rin' e tin nib m'agan' SOMOL ngay. ³⁵ Machane de gathay fa yungi tagil' e meybil rok e pi'in ndar nanged SOMOL, ma girdi' e dar talgad i pi' e maligach nge *incense* ni yad be urfiy u rom. I Jotham e ireram e cha' ni ngongliy fare Garog ni Lel'och ko fare Tempel.

³⁶ Gubin e tin ki rin' Jotham e go' kani yoloy ngalan *Chepin e Pilung nu Judah*. ³⁷ U nap'an e ka ir e be pilung me l'oeg SOMOL Rezin ni Pilung nu Syria nge Pekah ni Pilung nu Israel ni ngar maelgow ngak yu Judah. ³⁸ Me yim' Jotham min k'eyag u lan e low ko yam' rok e pilung u lan fare

Binaw rok David, me Ahaz nib mo'on ni fak e yan nga luwan nge mang pilung.

16

Ahaz ni Pilung nu Judah (2 Kronicles 28:1-27)

¹ U lan e duw ni ragag nge medlip ko gagiyeg ni i tay Pekah ni Pilung nu Israel ni be' nib mo'on ni fak Remaliah, me mang Ahaz e pilung nu Judah, nib mo'on ni fak Jotham ² ni rliw' e duw yangren, me yog e thin u Jerusalem ni ragag nge nel' e duw. De falwok ko ga' rok kakrom i David ni Pilung; ya rin' e tin nde m'agan' SOMOL ni Got rok ngay ³ ni lek kanawo'en e pi pilung nu Israel. Mus nga ba pagel ni fak me pi' ni maligach ni mo'oruf ngak e pi liyos, ni be yan u ya'an e n'en nib sonogor ni i ngongliy e girdi' nike tulufnad SOMOL nga wuru' fare nam u nap'an ni be yib piyu Israel i yib ngay.

⁴ I pi' Ahaz e pi maligach mi i urfiy e *incense* ko yungi tagil' e meybil u daken e yochi burey, nge tanggin gubin yang e taglul' ko yuke gek'iy.

⁵ I Rezin ni Pilung nu Syria nge Pekah ni Pilung nu Israel e ra maelgow ngak yu Jerusalem ngar kolew, machane de yag ni ngar gelgow ngak Ahaz.

⁶ Ma ku ngiyal'nem e ki gel lungun e pilung nu Edom ko fare binaw nu Elath me tuluf e pi yu Judah ni ur pired u rom. Me par e pi Edom u Elath ke mada' ko chiney. ⁷ Me l'oeg Ahaz boch e pumo'on ngranod ngak Tiglath Pileser ni ir e pilung nu Assyria, ni ba'aray e thin nnog ngak: "I gag e tapigpig rom ni gub yul'yul'. Moy ngam ayuwegneg u pa' fa gal pilung nu Syria ngu Israel,

ni yow be mael ngog.” ⁸ Me fek Ahaz e silber nge gol u lan fare Tempel nge chubgil u tafen e pilung, me pi’ nib tow’ath ngak fare pilung. ⁹ Ma fulweg rok Tiglath Pileser ko wenig rok Ahaz, e yan nge pi salthaw rok ngar maelgad ngak yu Damaskus ngar koled, miyad thang e fan rok Rezin ni Pilung, mar feked fapi girdi’ nga Kir ni yad bogi kalbus.

¹⁰ Nap’an ni yan Ahaz ni Pilung nga Damaskus ni ngar mada’gow Tiglath Pileser ni ir e pilung, me guy fare altar u rom me pi’ rogon ya’an fare altar nge yan ngak Uriah ni prist, nge rogon ntoy, nge urngin e yochi ban’en riy. ¹¹ Ma aram me ubung Uriah ba altar nri bod ya’an fare altar nge mu’nag u m’on ni nge sul Ahaz. ¹² Nap’an ni sul Ahaz u Damaskus, me guy fare altar nike m’ay, ¹³ ma aram me urfiy e pi gamanman ni maligach nge *grain* ni maligach u daken me pu’og e wayin ni maligach nge racha’ ko maligach nma gapaseg thilin Got nge girdi’ nga daken fare altar. ¹⁴ Fare altar ni *bronze* ni kani pi’ ngak SOMOL e bay u thilin fare altar ni kab be’ech nge fare Tempel, aram me kaneg Ahaz nga ba’ ni lel’och ko fare altar rok nib be’ech. ¹⁵ Ma aram me yog e tin nge rin’ Uriah ni ga’ar: “Mu tay e re altar rog ney nib ga’ ngu’um pi’ e maligach ni mo’oruf ni gubin e kadbul u daken nge fapi maligach ni *grain* ni gubin e blayal, nge fapi maligach ni mo’oruf nge maligach ni *grain* rok e en ni pilung nge girdi’, ma ku er rogon e maligach ni wayin rok e girdi’. Min pu’og nga daken e racha’ ko urngin e gamanman ni kani pi’ ni maligach. Machane ngan tay fare altar ni *bronze* ni fan ngog ni nggu fith lanyan’ Got

riy.” ¹⁶ Me rin Uriah e n'en keyog fare pilung.

¹⁷ Me wereg Ahaz ni Pilung fapi *cart* ni *bronze* ni fen e maruwel u lan fare Tempel me chuweg fa yu raba' i basin ni immoy u daken fapi *cart*. Miki fek fare teng nib *bronze* u daken keru' ragag nge l'agruw i ya'an e garbaw ni pumo'on nib *bronze* nge tay nga daken ba def ni malang. ¹⁸ Miki chuweg Ahaz u lan fare Tempel fare gin'en u m'on ni tagil' fare chiya ko pilung miki ning fare mab ni yi go' en ni pilung e ma yan riy nga langgin fare Tempel, ni bochan e nge felan' fare pilung nu Assyria.

¹⁹ Gubin e tin i rin' Ahaz ni Pilung ma kani yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Judah*.

²⁰ Me yim' Ahaz min k'eyag u lan e low ko yam' rok e Pilung u lan fare Binaw rok David, me yan Hezekiah nga luwan nib mo'on ni fak nge mang pilung.

17

Hoshea ni Pilung nu Israel

¹ U lan e duw ni ragag nge l'agruw ko gagiyeg rok Ahaz ni Pilung nu Judah, me mang Hoshea nib mo'on ni fak Elah e pilung u Israel, me yog e thin u Samaria ni mereb e duw. ² Me denen nib togopluw ngak SOMOL, machane de bod gelngin ni denen rok fapi pilung ni yad ba m'on rok ko gagiyeg u Israel. ³ Me mael Shalmaneser ni Pilung nu Assyria ngak; me par Hoshea nga tan pa' Shalmaneser ngi i pi' e walbuw ni yu duw. ⁴ Machane me reb e duw me l'oeg Hoshea e pi mal'og ngranod ngak So ni Pilung nu Egypt, ni yad be ning e ayuw

rok, me tal i pi' fare walbuw nga Assyria. Nap'an ni nang Shalmaneser e ren'ey, me yog, min kol Hoshea ngan tay nga kalbus.

Samaria ni Waer

⁵ Ma aram me yan Shalmaneser nge mael nga Israel me kol yu Samaria. Me yan i gaman e dalip e duw nap'an fare mael, ⁶ ni aram e duw ni mereb ko gagiyeg rok Hoshea, me kol fare pilung nu Assyria yu Samaria u tan e mael, me fek piyu Israel nga Assyria ni yad bogi kalbus, me tay boch i yad ngar pired u lan fare binaw nu Halah, ma boch e ra pired u to'oben fare Lul' ni Habor u lan fa re gi nug nu Gozan ma boch e ra pired u lan fapi binaw nu Media.

⁷ I waer yu Samaria ni bochan e denen yu Israel nib togopluw ku SOMOL ni Got rorad, ni ir e ayuwegrad u pa' fare pilung nu Egypt nge pow'iyrad nga wuru' yu Egypt. Yad be tay fan yug boch e got, ⁸ ma yad be un nga yalen fapi girdi' nike tulufgrad SOMOL u nap'an ni be yan e tirok e girdi' i yan nga m'on, ma kar'uned ko yalen nike fil fapi pilung nu Israel. ⁹ Piyu Israel e ra ngongliyed bogi ban'en nde m'agan' SOMOL ni Got rorad ngay. Ra ubungyed e yungi tagil e meybil rok e pi'in ndar nanged SOMOL u lan urngin e pi yochi binaw rorad, ni mus ko bin th'abi achig e binaw nge mada' ko bin thabi ga' e binaw. ¹⁰ U daken urngin yang e ted ngu tanggin urngin kaen e gek'iy nib taglul' ni kar n'ufed e yu raba' i malang riy ngalang nge bogi liyos ni ya'an fare got ni bpin ni Asherah, ¹¹ ma kar urfiyed e *incense* u daken gubin fapi altar rok e pi'in ndar nanged

SOMOL, ni yad be un ko pin'en ni be rin' e pi girdi' nike tulufрад SOMOL nga wuru' fare nam. Kar puged e damumuw rok SOMOL nga urngin e ngongol rorad nib kireb ¹² mdar folgad ko n'en keyog SOMOL ngorad, ndab ra tedfan e pi liyos.

¹³ Ma ke l'oeg SOMOL e pi mol'og rok nge pi profet ni ngar ginanged yu Israel nge yu Judah ni ga'ar, "Mu paged e pi ngongol romed ni kireb mi gimed fol ko pin'en ni kugog ni ngan rin', ni bay u lan fare Motochiyel ni gu pi' ngak e pi chitamangimed kakrom, ma ku ir e gu pi' ngomed u daken e pi profet ni tapigpig rog." ¹⁴ Machane dar folgad; yad ba gelan' ni bod e pi chitamangirad kakrom, nda i pagan'rad ngak SOMOL ni Got rorad. ¹⁵ Miyad siyeg ni ngar folgad ko pi gafal rok, miyad pi' keru'rad ko fare m'ag ni ngongliy SOMOL u thilrad e pi chitamangirad kakrom, miyad sabalbalyang ko pin'en ni be ginangrad riy. Mu ur tedfan e pi liyos nib m'ayfan ngki m'ayfarad, miyad un nga yalen e pi nam ni bay u to'obrad i yan, ni da ku ra folgad ko n'en ni yog SOMOL ngorad ni ngar folgad riy. ¹⁶ Ra th'abed urngin e motochiyel rok SOMOL ni Got rorad ngar ngongliyed l'agruw i wasay ni ya'an fak e garbaw ni pumo'on ni ngu'ur tedfan; mu kur ngongliyed ya'an fare got ni bpin ni Asherah, mu'ur tedfan e pi t'uf, mu'ur pigpiggad ngak fare got ni Baal. ¹⁷ U ra pi'ed pifakrad ni pumo'on nge ppin ni bogi maligach ni mo'oruf ngak e pi got rok e pi'in ndar nanged SOMOL; mu'ur fithed laniyan' e pi sathuw nge pi'in yad ma yog e n'en nra buch nga m'on, mar pi'ed yad ni polo' ko tin kireb ni yad be

ngongliy u p'eowchen SOMOL, ma aram e ri yad be pug e damumuw rok. ¹⁸ Me damumuw SOMOL ngak piyu Israel me chuwegrad u p'eowchen, me par ni kemus ni go' yu Judah e digey.

¹⁹ Machane ku mus ngak e girdi' nu Judah ndar folgad ko pi motochiyel rok SOMOL ni Got rorad; ya ra uned ko pi yalen nike un e girdi' nu Israel ngay. ²⁰ Me fek SOMOL owchen rok urngin piyu Israel, me gechig nagrad me pi'rad nga pa' e pi to'ogor ni buchan' nma'ngach nge yan i taw ko ngiyal' nike tharbegrad u p'eowchen.

²¹ Nga tomuren nike ki'eg SOMOL yu Israel rok yu Judah, me tay yu Israel i Jeroboam nib mo'on ni fak Nebat nge mang pilung rorad. Me Jeroboam e k'aringrad ngar paged SOMOL me waliyrad nga fithik' e denen ni ubchiya'. ²² Miyad lek kanawo'en Jeroboam ma dar talgad i rin' urngin e pi denen niki rin' Jeroboam, ²³ nge mada' ko ngiyal' ni chuwegrad SOMOL u p'eowchen, ni bod nike yog u daken fapi tapigpig rok ni pi profet nra rin'. Ma aram min fek e girdi' nu Israel ni kalbus nga Assyria ni ka aram e gin ni yad bay riy.

Fapi Assyrian nra pired u Israel

²⁴ Me fek fare pilung nu Assyria e girdi' ko fapi binaw nu Babylon, Kuth, Ivvah, Hamath, ngu Sefarvaim, nge tayrad ngalan fapi binaw nu Samaria nga ron'ed luwan fapi girdi' nu Israel ni kani kalbus nagrad u reb e nam. Miyad fek e pi binaw ney ngar pired u rom. ²⁵ Nap'an nra pired u rom ni som'on ma dar liyorgad ngak SOMOL, ma aram me l'oeg e gamanman ni layon nge thang e fan rok boch i yad. ²⁶ Minog ngak fare pilung nu

Assyria ni fapi girdi' ni yan i tayrad ngalan fapi binaw nu Samaria e dar nanged e motochiyel rok e got ko re nam nem, ma aram fan nike l'oeg fare got e gamanman ni layon ni be thang e fan rorad. ²⁷ Ma aram ma ba'aray e n'en ni yog fare pilung: "Mu paged reb fapi prist ni kadfeked nib kalbus; mu paged nge sul e ngaram nge par u rom, ya nge fil ngak e girdi' fare motochiyel rok fare got ko re nam nem." ²⁸ Ma aram me yan ba prist nu Israel nni chuweg u Samaria me yan nge yan i par nga Bethel, ko gin ni i fil ngak e girdi' rogon ni ngu'un liyor ngak SOMOL.

²⁹ Machane fapi girdi' ni karbad ra pired nga Samaria e dar talgad i ngongliy e tiroard e liyos, mar ted e pi liyos nga langgin e fapi tagil' e meybil nike toy yu Israel. Ra bu'ulung fapi girdi' miyad ngongliy e liyos ni yibe meybil ngay u lan e pi binaw ni yad be par riy: ³⁰ fapi girdi' nu Babylon e ra ngongliyed e liyos ni yad ma meybil ngay ni ya'an fare got ni Sukkoth Benoth; ma girdi' nu Kuth e liyos ni ya'an Nergal; ma girdi' nu Hamath e liyos ni ya'an Ashima; ³¹ ma girdi' nu Ivvah e liyos ni ya'an Nibhaz nge Tartak; ma girdi' nu Sefarvaim e ra pi'ed pifakrad ni maligach ni mo'oruf ngak fa gali got rorad ni Adrammelek nge Anammelek. ³² Pi girdi' ney e ku ra tedfan SOMOL ma ku ra mel'eged u fithik'rad gubin mit e girdi' ni ngar pigpiggad ni prist ko yungi tagil' e meybil rok e pi'in ndar nanged SOMOL ma yad be pi' e maligach ni fan ngorad u rom. ³³ Ma aram mar meybilgad ngak SOMOL, machane ku yad be meybil ngak e tiroard e got ni bod rogon yalen ko

pi nam nradad riy.

³⁴ Mus ko daba' ma ka yad be rin' e pi yalen ni kakrom rorad nem. Darir meybilgad ngak SOMOL ara ra folgad ko pi motochiyel nge ni ke tay SOMOL chiylen ngak e pi'in owchen Jakob, ni tunguy fithingan ni Israel. ³⁵ I SOMOL e ke ngongliy ba m'ag u thilrad ma ke ga'ar ngorad: "Dab mu meybilgad ngak yug boch e got; dab mu siro'gad fa mu pigpiggad ara mu pi'ed e maligach ngorad. ³⁶ Thingar mu folgad rog, i Gag fare SOMOL, ni gu fekmed nga wuru' yu Egypt nga feni gel gelngig nge fanag manging'; ngam siro'gad ngog mi gimed pi' e pi maligach romed ngog. ³⁷ Thangri gubin ngiyal' ma gimed be fol ko pi motochiyel nge tin ku gu yoloy ni fan ngomed ni ngam rin'ed. Thingar dab mu folgad rok yug boch e got, ³⁸ ma thingar dab mu paged talin fare m'ag ni gu ngongliy u thildad. ³⁹ Thingar mu folgad rog, i gag fare SOMOL ni Got romed ma gu ra ayuwegmed u pa' e pi to'ogor romed." ⁴⁰ Machane pi girdi' nem e dar motoyilgad, ma dar talgad i ngongliy e pi yalen rorad ni kakrom.

⁴¹ Ma aram ma fapi girdi' e ur liyorgad ngak SOMOL, ma ku yad be meybil ma yad be tayfan e pi liyos rorad ni yad ma meybil ngay; ma ke mada' ko daba' ma pi'in owcherad e ka yad be rin' ni ka aray rogon.

18

*Hezekiah ni Pilung nu Judah
(2 Kronics 29:1-2; 31:1)*

¹ U lan e duw ni dalip ko gagiyeg rok Hoshea ni Pilung nu Israel nib mo'on ni fak Elah, me mang Hezekiah e pilung nu Judah nib mo'on ni fak Ahaz ² ni rliw' nge lal e duw yangren, me yog e thin u Jerusalem ni rliw' nge mereb e duw. Chitinngin e Abijah, ni be' ni bpin ni fak Zekariah. ³ Me falwok ko tin i rin' David ni Pilung ni ga' rok kakrom, i rin' e tin nib m'agan' SOMOL ngay. ⁴ I gathay fa yungi tagil' e meybil rok e pi'in ndar nanged SOMOL, me t'ar fapi yu raba' i malang nga but' me th'ab nga but' fapi liyos ni ya'an fare got ni bpin i Asherah. Miki tet'ar nge yuchiyang fare ya'an e porchoyog ni *bronze* ni ngongliy Moses, min tunguy Nehushtan ngay. Ma kakrom nge mada' ko ngiyal'nem e ma urfiy e girdi' nu Israel e pi *incense* ni yad be tayfan. ⁵ Me Hezekiah e pagan' ngak SOMOL, ni Got nu Israel; ma dakiyag reb e pilung nga Judah ni bod ir, ni tin yad m'on rok fa tin i yib nga tomuren. ⁶ Ba yul'yul' ngak SOMOL ma dariy bangyal' nde fol rok, ya ri i ayuweg urngin e tin ke tay SOMOL chiylen ngak Moses. ⁷ Ere SOMOL e immoy rok, ma gubin ban'en ni ngongliy me yan ni aw ni bfel' rogon. Me togopluw ngak fare pilung nu Assyria ni de m'ing ngak. ⁸ Me gel ngak e pi Filistine nge wodmang u lan e gin ni yad ma par riy, ni tabab ko bin nth'abi achig e binaw me yan ni mada' ko bin nth'abi ga' e binaw, nib mu'un yu Gaza ngay nge yungi binaw nib liyeg.

Yu Samaria ni waer ko mael

⁹ Me yan i taw ko bin aningeg e duw nike pilung Hezekiah u Judah, ma nga medlip e duw nike pilung Hoshea u Israel, ni be' nib mo'on

ni fak Elah, me fek Shalmaneser ni Pilung nu Assyria e mael nga Israel nge m'ag e mael ko binaw nu Samaria. ¹⁰ Dalip e duw ni mael nga Samaria mfini kol; ngiyal'nem e nga nel' e duw nike pilung Hezekiah, ma nga mereb e duw nike pilung Hoshea. ¹¹ Me fek fare pilung nu Assyria e girdi' nu Israel nga Assyria ni kalbus, me yan i tay boch i yad ko binaw nu Halah, me tay boch i yad nib chugur ko lul' ni Habor ko nug nu Gozan, me tay boch i yad ko pi binaw ni bay u lan yu Media.

¹² Samaria e waer ko mael ni bochan e da i fol e girdi' nu Israel rok SOMOL ni Got rorad, ya ra th'abed fare m'ag ni ngongliy u thilrad, ma da ku ra folgad u urngin fapi motochiyel ni pi' Moses ni tapigpig rok SOMOL. Da ur motoyilgad ngay ma da ur folgad riy.

Sennakerib, ni Pilung nu Assyria, ni mael ngak yu Jerusalem

(2 Kronics 32:1-19; Isaiah 36:1-22)

¹³ U lan e bin ragag nge aningeg e duw nike pilung Hezekiah, me m'ag Sennakerib ni Pilung nu Assyria e mael ko fapi binaw nu Judah, ni ka ni yororiy ni fan ko mael, nge kol. ¹⁴ Me pi' Hezekiah ni Pilung nu Judah e thin nge yan ngak Sennakerib ni bay u Lakish ni ga'ar, "I gag e gub kireb; wenig ngom mu chuweg e salthaw rom u daken e nam rog, mu gu pi' ngom e tin gra yog ngog ni nggu pi' ngom." Me yog fare pilung ni nge pi' Hezekiah ragag e ton e silber nge ta'reb e ton e gol ngak. ¹⁵ Me pi' Hezekiah ngak urngin e silber ni bay u tempel nge urngin e silber ni bay ko gin yima chibgiliy e silber riy u tafen e pilung; ¹⁶ ma ki

fathiy e gol ko pi mab ko tempel, nge gol ni ir e gabdiy ko ren u langan e pi mab ko tempel, me pi' ngak Sennakerib. ¹⁷ Me l'oeg fare pilung nu Assyria barba' i salthaw nib ga' u Lakish ngranod nga Jerusalem ni ngar maelgad ngak Hezekiah, ni be gafaliyrad dalip i pilungen e salthaw nib tolang. Fa'anra tawgad nga Jerusalem, miyad par ko fare pa' i kanawo' u to'oben fa gin'en ni yima wechwechnag e mad riy ni yu mbul, nib chugur ko fare wol' e lul' ni yib ko fare lipath ni ba' nga tolang. ¹⁸ Miyad pi' e thin nge yan ngak Hezekiah ni Pilung ni nge yib ngorad, me l'oeg Hezekiah dalip e pi tolang ko salthaw rok ni ngranod ngorad, ni aram Eliakim ni fak Hilkihah ni ir e bmil fan tafan e pilung ngak, nge Shebna ni ir e tayol u tafan e pilung, nge Joah ni fak Asaf nma chibgiliy babyoren ban'en u tafan e pilung. ¹⁹ Bagayad fapi pilungen e salthaw nu Assyrian e yog ngorad ni fare pilung e ba'adag ni nge nang ko mang e ke pagan' i Hezekiah ngay. ²⁰ Ma be yog ni be ga'ar, "Gimed be finey ni thin e ta'reb rogon nga gelngin e salthaw fa rayag ni nge gonopiy rogon e mael? Mini' e gimed be finey nra aywegmed ngam tagopluwgad ngak yu Assyria? ²¹ Yu Egypt? Yu Egypt e bod ba ley i ro'uy ni yima sog ngay, ra m'ing me rog nga pa'med. Ara'rogon Farao ni Pilung nu Egypt nib pagan' e girdi' ngak."

²² Miki ul ul fapi pilungen e salthaw nu Assyrian ngar ga'argad, "Ma ra lungumed e SOMOL ni Got romed e ir e be pagan'med ngak, ma gathi ir faram fare Got ni kirebnag Hezekiah fapi altar rok ni bay ko fapi burey? Me ir e yog ngak yu Judah

nge yu Jerusalem ni kemus ni fare altar ni bay u Jerusalem e ngar meybilgad riy. ²³ Mogned ngak Hezekiah ni lungumed, ba'aray rogon ni nggog ngom u fithingan e pilung rog nu Assyria: Bay gu pi' l'agruw biyu' e os ngom ni fa'anra bay aram urngin e pumo'on rom ni ngranod riy. ²⁴ Dabi chuchugur rogmew e bin th'abi sobut' u fithik' pilungen e salthaw nu Assyria, ma kam learnag ni nge pi' yu Egypt e *chariot* ngom nge girdi' ni nge yan riy! ²⁵ Gabe learnag nikug mael ko nam rom kug kirebnag nde ayuwegneg SOMOL? I SOMOL e ir e yog ngog ni nggu mael ko nam rom nggu kirebnag.”

²⁶ Me ga'ar Eliakim nge Shebna nge Joah ngak fare pilungen e salthaw, “Wenig ngom, mu non ngomad nthin ni Aramaic. Ya gamad ra nang fan; ma dab mu non ni thin ni Hebrew, ya urngin e girdi' ni bay u daken e yoror ko binaw e yad be motoyil.”

²⁷ Me ga'ar fare pilungen e salthaw nu Assyria, “Gimed be finey ma yigo' gimed nge pilung romed e ke l'ogeg e pilung nu Assyria ni nggog e pi thin ney ngam rung'aged? Dangay, ya ngku gu weliy ngak e girdi' ni kar pired nga but' u daken e yoror ko binaw, ni yad bod gimed nike mudugil ni bay ra ked t'ayrad miyad unum e garmam' rorad.”

²⁸ Me sak'iy me tolul ni be non ni thin ni Hebrew ni be ga'ar, “Mu telmed ko thin nike yog fare pilung nu Assyria! ²⁹ Dab mpaged Hezekiah nge ban nagmed, ya dabiyaq rok ni nge ayuwegmed u pa'ag. ³⁰ Ma dab mpaged nge tay ir ngomed ni ngam toergad ngak SOMOL. Dab mu learn

niged nra ayuwegmed SOMOL nge dabi pag e salthaw nu Assyria ngar feked e binaw romed. ³¹ Dab mu telmed ngak Hezekiah. *Emperor* nu Assyria e be yog ngomed ni ngam chuwigad u lan e binaw romed ngam pi'ed gimed nga pa' ni aram e kam weniggad, ya yira pagmed ngam unumed wom'ngin e *grape* ko *grape* ni fi'imed, nge wom'ngin e *fig* ni fi'imed, nge ran u luwed romed ³² nge mada' ko ngiyal' ni nge feked e pilung nu Assyria nga reb e nam ni bod e biromed e nam, ni bay e woldug ni *grape* riy ni yima ngongliy nge yib e wayin riy, ma bay e woldug ni *wheat* ni yima ngongliy e flowa ngay; ya ba nam ni bay e woldug ni *olive*, nge gagep ni yib ko *olive*, nge *honey*. Fa'anra mu rin'ed e tin keyog ma dabiya ni ngam m'ad. Dab mpaged Hezekiah nge ban nagmed ngam leam niged ni SOMOL e bayi ayuwegmed. ³³ Gur bay reb e got u reb e nam ni ka'a yigi ayuweg e birok e nam u pa' e pilung nu Assyria? ³⁴ Bu uw e pi got nu Hamath ngu Arpad? Bu uw e kan nu Sefarvaim, ngu Hena, ngu Ivvah? Dariy bagayad nike ayuweg yu Samaria faram, fa? ³⁵ Gur bay reb e got u fithik' urngin e kan ko pi nam ni yag rok ni nge ayuweg e nam rok u pa' e pilung nu Assyria? Ere uw rogon ni gimed be leam nag ni nge ayuweg SOMOL yu Jerusalem?"

³⁶ Me par e girdi' ni kar th'abed gulungrad, ni bod rogon nike yog Hezekiah ni Pilung ngorad, ndab rogned ta'ab bugithin. ³⁷ Me guchthuy Eliakim nge Shebna nge Joah e mad rorad ni bochan e kari kireban'rad, miyad yan nga rogned ngak Hezekiah ni Pilung e thin nike yog fare pilungen

e salthaw nu Assyria.

19

Hezekiah ni fith lanyan' Isaiah (Isaiah 37:1-7)

¹ Nap'an ni rung'ag fare pilung e tin karogned, me guchthuy e mad rok ni bochan e kari kireban', me chuw ko mad ntutuw, me yan nga Tempel rok SOMOL. ² Me l'oeg Eliakim ni ir e ma tay murung'agen e maruwel u tafen e en ni pilung, nge Shebna ni tayol u tafen e pilung, nge pi'in ni pi'ilal ko prist ni ku yad ma kar chuwgad ko mad ntutuw ngranod ngak Isaiah ni profet ni fak Amoz. ³ Ba'aray e thin ni yog ngorad ni ngar weliyed ngak Isaiah: "Daba' e reb e rran nike yib e gafgow ngodad nge gechig, ma kani darifan nagdad. Gadad bod be' ni bpin nike taw nga nap'an ni nge gargel ma dariy gelngin ni nge gargel. ⁴ Fare pilung nu Assyria e ke l'oeg pilungen e salthaw rok ni nge darifannag Got ni be par nib fos. I SOMOL ni Got rom e mang e yigi rung'ag e pi thin ni kireb nem me gechignag e pi'in ni karogned. Ere mmeybil ni fan ngak e girdi' rodad ni ka yad ba fos."

⁵ Fa'ani taw ngak Isaiah fapi thin ni pi' Hezekiah ni Pilung, ⁶ me pi' e fulweg riy ni ga'ar, "I SOMOL e be ga'ar, 'Dab mu rus ngak yu Assyria ni yad be yog ndabiyag rok SOMOL ni nge ayuwegnem. ⁷ I SOMOL e bayi gagiyegnag e pilung nu Assyria nge rung'ag bbugithin ni be weliy e girdi', ma aram e re bbugithin ni bayi gagiyegnag nge sul ko nam rok, mi SOMOL e bayi gagiyegnag ngan thang e pogofan rok u rom.' "

*Pi Assyrian ni ku ra Pi'ed reb e Thin nib K'ar marus
(Isaiah 37:8-20)*

⁸ Fare pilungen e salthaw nu Assyria e rung'ag ni fare pilung nu Assyria e ke chuw u Lakish ke mael nga Libnah nib binaw nib chugur ngaram, me yan i guy ni ngar puruy'gow. ⁹ Me taw e thin ngak yu Assyria ni barba' i salthaw nu Egypt ni Tirhakah nu Ethiopia e ir e be gafaliyrad e karbad ni ngar maelgad ngorad. Fa'ani rung'ag e pilung nu Assyria ni aram rogon, me pi' e babyor nge yan ngak Hezekiah ¹⁰ ni pilung nu Judah ni be ga'ar, "Dab mu pag fare got ni ir e ga be toer ngak nge ban nigem ni fa'anra micheg ngom ni yu Jerusalem e dab ni pi' nga pa' e pilung nu Assyria.

¹¹ Kam rung'ag e n'en nma rin' e pilung nu Assyria ngak gubin e nam nike leamnag ni nge thirif u but'. Ere ga be finey ni gur e rayag ni ngam mil?"

¹² Pi ga' rog kakrom e ra gathayed e pi binaw nu Gozan, ngu Haran, ngu Rezuf, miyad thang e fan ko girdi' u Betheden ni ur pired u lan yu Telassar, ma dariy reb e pi got rorad ni yag ni nge ayuwegrad. ¹³ Bu uw fapi pilung ko fapi binaw nu Hamath, ngu Arpad, ngu Sefarvaim, ngu Hena, ngu Ivvah?"

¹⁴ Me fek Hezekiah fa gi babyor u pa' fa'anem ni ka nol'og, nge be'eg. Me yan ko fare Tempel rok SOMOL, nge yan i tay fa gi babyor nga p'eowchen SOMOL, ¹⁵ me meybil ni ga'ar, "SOMOL, ni Got rok yu Israel, ni ga bay u tagil'im ngalang ko kerubim, kemus ni gur e Got ni ga be gagiyeagnag urngin e nam nu fayleng. Gur e mu sunumeg e fayleng nge tharmiy. ¹⁶ SOMOL, mu sap ko n'en ni kani rin'

ngomad. Mmotoyil nga urngin e thin nib kireb ni be yog Sennakerib ni be darifan nigem, ni gur Got ni gab fos. ¹⁷ SOMOL, go' gamad manang ni pi pilung nu Assyria e kar gathayed pire' e nam, ke par e binaw riy ni dakriy be' riy, ¹⁸ ma kar urfiyed e pi got rok e pi nam nem, ni gathi aram e got, ya bogi liyos ni ren nge malang ni pa' e girdi' e ni ngongliy ngay. ¹⁹ Ere gur SOMOL ni gur e Got romad e ngam ayuwegmad u pa' yu Assyria, ya nge gubin e nam nu fayleng me nang ni kemus ni gur SOMOL, e Got."

*Thin ni Pi' Isaiah ngak fare Pilung
(Isaiah 37:21-38)*

²⁰ Me pi' Isaiah e thin nge yan ngak Hezekiah ni Pilung ni fulweg ko meybil rok fare pilung ²¹ ni be ga'ar SOMOL, "Binaw nu Jerusalem e be minmin ngom i gur Sennakerib, ma be moning ngom. ²² Ga be leamnag me mini' e ga be yog e thin nib kireb ngak ma ga be minmin ngak? Kam darifan nigeg, i gag fare Got ni thothup rok yu Israel. ²³ Kam pi' e pi mol'og rom karbad ngog ni nga rogned e thin rom ngog ni thin ko ufanthin, ya kamog ni urngin e karrow rom ni be girengiy e os e karakoled p'ebugul e pi burey nib th'abi tolang nu Lebanon. Kamog u fithik' e ufanthin ni kam th'ab e gek'iy u rom ni yu ken nth'abi tolang e *cedar* nge yu ken ni th'abi felel' e *cypress*, ma kam taw ko yungi n'en nth'abi lukngun e loway. ²⁴ Kamog e thin ko ufanthin ni kam ker e luwed u lan boch e nam ma kam unum e ran riy, ma rifrifen ay e salthaw rom e krot'ed lan e lul' ni Nile kem'ay e ran riy.

²⁵ “Dawor mu rung’ag ni gag e kem’ay i leamnag rog urngin e pin’ey ni kab kakrom? Ma ke chiney ma kug rin’ ni bod ni gu leamnag. I gag e gu pi’ gelngim ni ngam kirebnag e pi binaw ni kani yororiy ni fan ko mael nge par ni dakriy wotan u but’. ²⁶ Me par e girdi’ riy nde yag ni ngar chamgad ngom; kar rusgad ma ke balyangan’rad. Yad bod e pan u daken e ted nge pan nike tugul u daken e chigiy ko naun ni aw nifingin e ngek ngay nib gowel me mororoy.

²⁷ “Machane gu manang urngin ban’en rom, n’en ni ga be rin’ nge gin ga be yan ngay. Gu manang rogon e damumuw rom ngog. ²⁸ Kug rung’ag fanam damumuw nge fanam tolngan’, ere bay gu yuy’ ba wasey nga p’ethungum mu gu tay bochiyang i wasey ni ba’ gafan ngalan l’ugunam, mu gu fulwegem ko fare pa’ i kanawo’ ni mub riy ngaray.”

²⁹ Me ga’ar Isaiah ngak Hezekiah ni Pilung, “Ba’aray e pow ko n’en ni bayi m’ug. Biney e duw nge binem e kemus ni wom’ngin e *wheat* ni be tugul rok u fithik’ e pan e ir e bay mu koy, ma bin migid e duw ngay e rayag ni ngam yung e *grain* ngam t’ar wom’ngin, mag yung e *grape* ngam unum wom’ngin. ³⁰ Ma girdi’ nra mageygd u Judah ndar m’ad e bayi fel’ rogorad ni bod e woldug ni yan lik’ngin nga fithik’ e but’ nib to’ar me yib wom’ngin. ³¹ Ma bay e girdi’ u lan yu Jerusalem ngu daken e burey ni Zion ni dab ram’ad, ya ke turguy SOMOL ni nge yan i aw ni aray rogon.

³² “Ba’aray e n’en nike yog SOMOL ni murung’agen e pilung nu Assyria: ‘Ri dabi yib ngalan

e re binaw ney ara pag ta'reb e gan e gat'ing nge yib nga langgin. Ma salthaw ni bay e *shield* rorad e dab ra chugurgad ko re binaw ney, ma dab ni ubung e malang nge but' ni nge longobiy e re binaw ney ni ngan mith nga fon ko mael. ³³ Re pa' i kanawo' ni yib riy e ku ir e bayi sul riy, ma dabi yib ngalan e re binaw ney. I Gag SOMOL e kugog e re thin ney. ³⁴ Bay gu yororiy e re binaw ney mu gu ayuweg u pa' fare pilung nu Assyria, ni nggu rin' ni bochan bugwag nge bochan e thin ni kug micheg ngak e tapigpig rog i David.' ”

³⁵ Re nep' i n'em e yan ba engel rok SOMOL ko gin be par e salthaw nu Assyria riy nge thang e pogofan rok 185,000 i yad. Ma fa'ani puf e woch ma go' yad ba yam' ni yad bay u rom. ³⁶ Me chuw Sennakerib ni Pilung nu Assyria nge salthaw rok u rom miyad sul nga Nineveh. ³⁷ Me reb e rran ni be meybil Sennakerib u lan e tempel ko biroko e got ni aram Nisrok, me yib l'agruw i pumo'on ni fak ni aram Adrammelek nge Sharezer ngar li'ew ko saydon ngem', mi yow mil ko nam nu Ararat. Me yan Esarhaddon ni reb e pumo'on ni fak nga luwan nge mang pilung.

20

*Hezekiah ni Pilung ni m'ar nge gol
(Isaiah 38:1-8, 21-22; 2 Kronics 32:24-26)*

¹ Bang ko ngiyal'ney me og e m'ar ngak Hezekiah ni Pilung nge chugur ni nge yim'. Ma fare profet i Isaiah nib mo'on ni fak Amoz e yan i guy me ga'ar ngak, “Be yog SOMOL ngom ni ngam

yarmiy urngin ban'en, ya dab kum gol. Mu fal'eg rogom ni nga mum'."

² Me cheleg Hezekiah owchen nge sap ko rungrung nge meybil ni ga'ar: ³ "SOMOL, nge par u wun'um, ni rogon ni ug pigpig ngom e rib fel' rogon ma rigub yul'yul' ngay ma gubin ngiyal' ma gu be guy rogon ni nggu rin' e tin gab adag ni nggu rin'." Me tabab ko meyor nib gel.

⁴ Me pag Isaiiah fare pilung, machane u m'on ni nge yan nge chuw u lan fare yoror ko fare naun ni tafen e pilung me yog SOMOL ngak ⁵ ni nge sul ngak Hezekiah, ni ir e ma yog e thin rok e girdi' rok SOMOL, nge ga'ar ngak, "I gag SOMOL ni Got rok e ga' rom i David kakrom, e kug rung'ag e meybil rom ma kug guy lu'am. Bay ggol nigem, me nap'an dalip e rran ma ga yan nga Tempel. ⁶ Bay gu tem ngkum par ni gab fos ni ragag nge lal e duw. Bay gu ayuwegnem nge re binaw nu Jerusalem ney u pa' fare pilung nu Assyria. Bay gu yoror ko re binaw ney, ni bochan bugwag nge bochan ko n'en ni gu micheg ngak e tapigpig rogon i David."

⁷ Ma aram me yog Isaiiah ngak fa cha' ni be par rok fare pilung nib m'ar ni nge tay bogi ban'en nib barbar nni ngongliy ko gek'iy ni fig ngalan mit e lot rok, me ra gol. ⁸ Me fith Hezekiah ni ga'ar, "Mang e pow riy nra micheg nra gol nige SOMOL ma nga tomuren dalip e rran ma rayag ni nggu wan nga Tempel?"

⁹ Me fulweg Isaiiah ni ga'ar, "Bayi pi' SOMOL ba pow ngom ni nge gagyal ni bayi tay nga tagil' e tin ke micheg. Bin ngan e gab adag e chiney, gab adag ni nge yan e re taglul' ni be'er u daken e tawo' nga

m'on ni ragag thal e tawo' fa nge sul nga tomur ni ragag thal."

¹⁰ Me fulweg Hezekiah ni ga'ar, "Bmom ni nge yan e taglul' nga m'on ni ragag thal e tawo'! Ere nge sul nga tomur ni ragag thal e tawo'."

¹¹ Me meybil Isaiah ngak SOMOL, me gagiyeg-nag SOMOL fare taglul' nge sul nga tomur u ragag thal ko fare towa' ni n'uf Ahaz ni Pilung ngalang.

Pi tamol'og nu Babylonia

(Isaiah 39:1-8)

¹² U bang ko ngiyal' i n'em me rung'agi Merodak Baladan ni Pilung nu Babylonia, nib mo'on ni fak Baladan, nike m'ar Hezekiah ni Pilung, ma aram me pi' bangi babyor nge ba tow'ath nge yib ngak. ¹³ Me pining Hezekiah e magaer ngak fapi tamol'og me dag feni fel' rogon ngorad — pi silber rok nge gol, nge *spice* nge florida, nge urngin e pi talin e mael rok. Dariy ban'en u lane pi senggil nma cha'riy e chugum rok riy fa bang u lan e gin ni be gagiyegnag ni de dag ngorad. ¹⁴ Ma aram me yan fare profet i Isaiah ngak Hezekiah ni Pilung me fith ni ga'ar, "Ke yib e pi pumo'on ney u uw ma mang e ka rogned ngom?"

Me fulweg Hezekiah ni ga'ar, "Karbad u Babylonia nib nam nrib palog."

¹⁵ "Mang e kar guyed u lan e re naun ney ni tafen e pilung?"

"Kar guyed gubin ban'en. Dariy ban'en u lan fapi senggil' ni yima cha'riy e chugum riy nda gu dag ngorad."

¹⁶ Ma aram me ga'ar Isaiah ngak fare pilung, "Be ga'ar SOMOL ni Gubin ma Rayag Rok ¹⁷ bayi taw

nga bangiyal' ni gubin ban'en nu lan fare naun rom ni tafen e pilung, ni gubin ban'en ni cha'riy e pi ga' rom kakrom ke mada' ko bin daba' e rran e bay ni fek nge m'ay nga Babylonia. Dariy ban'en nra magey. ¹⁸ Boch e pi'in nri owchem e bay ni fekrad nga bang ngar manged bogi *eunuch* ni ngar pigpiggad u lan tafen e pilung nu Babylonia."

¹⁹ Me Hezekiah ni Pilung e leamnag ni fan e ran'ey e gapas ma dariy ban'en nra buch u n'umngin nap'an e yafos rok, aram me fulweg ni ga'ar, "Fare thin ni kamog ngog ni yib rok SOMOL e ba manigil."

Tungun e gagiyeg rok Hezekiah
(2 Kronics 32:32, 33)

²⁰ Gubin e tin i rin' Hezekiah ni Pilung, ni pi ngongolen e madangdang rok, nge rogon ni ngongliy bangi ran nge ker ba lul' u tane but' nge yib e ran ngalan fare binaw, e yi go' kani yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Judah*. ²¹ Me yim' Hezekiah, me yan Manasseh nib mo'on ni fak nga luwan nge mang pilung.

21

I Manasseh ni Pilung nu Judah
(2 Kronics 33:1-20)

¹ I Manasseh e ragag nge l'agruw e duw yangren me mang pilung nu Judah, me yog e thin u Jerusalem ni aningeg i ragag nge lal e duw. Chitinngin e Hefzibah. ² Me un i rin' e pin'en nib sonogor ni be rin' e pi nam nike tuluftrad SOMOL nga wuru' fare nam nap'an ni be yan e tirok e girdi' i yan ngay, Manasseh e denen nib

togopluw ngak SOMOL. ³ Miki toy bayay fa yungi tagil e tayfan ni fa'an ni gathay i Hezekiah ni chitamngin; i ubung e pi altar ni fen e tayfan ngak Baal me ngongliy ba liyos ni ya'an fare got ni bpin ni Asherah, ni bod ni rin' Ahab ni Pilung nu Israel. Manasseh e ki un i tayfan e pi t'uf. ⁴ Me ubing e pi altar rok e pi'in ndar nanged SOMOL u lan fare Tempel, ni aram e gin ni yog SOMOL ni ngu'un liyor riy ngak. ⁵ Mu lan fa gali yoror ko fare Tempel e ubung bogi altar riy ni fen e pi t'uf ni ngu'un tayfan. ⁶ Me maligachnag be' nib pagel ni fak nib maligach ni mo'oruf. Mi i un i yi'iyng e n'en ni bayi buch me un ko pig nge pi sathuw, tmanwol, nge pi tapong thagith. I denen nrib gel nib togopluw ngak SOMOL me pug e damumuw rok. ⁷ Me tay fare pow rok fare got ni bpin ni Asherah ngalan fare Tempel, ni aram fa gin ni yog SOMOL ngak David nge Solomon ni fare mo'on ni fak ni ga'ar, "U roy u lan yu Jerusalem u lan e re Tempel ney, e irera' e gin ni kug mel'eg u lan urngin yang i tafen fa ragag nge l'agruw i ganong nu Israel ni ir e ngu'un liyor mu'un meybil ngog riy. ⁸ Ma fa'anra fol e girdi' nu Israel u gubin e tin kugog ni ngan rin' miyad ayuweg fare Motochiel ni ga'ngin ni pi' e tapigpig rog i Moses ngorad, ma aram e dab gu pagrad ngan tulufnad nga wuru' fare nam ni gu pi' ngak e pi chitamangirad kakrom." ⁹ Machane girdi' nu Judah e dar folgad rok SOMOL, me waliyrad Manasseh ngar ngongliyed boch e denen nrib gel e kireb riy ko tin i ngongliy e pi nam ni ba'aram ni tulufnad SOMOL nga wuru' fare nam nnap'an ni

be yib e tirok e girdi' i yib ngay.

¹⁰ U l'ugun e pi profet ni tapigpig rok SOMOL e yog riy ni ga'ar, ¹¹ "I Manasseh ni Pilung e ke rin' e pin'ey nib sonogor, bogi ban'en nib pag fini kireb ko tin i rin' piyu Kanaan; ma pi liyos rok e ke waliy e girdi' nu Judah nga fithik' e denen. ¹² Ere Gag SOMOL ni Got rok yu Israel, e bay gu fek e riya' nga daken yu Jerusalem ngu Judah ni gubin e pi'in yad ra rung'ag murung'agen e ra balyangan'rad ngay. ¹³ Bay gu gechignag yu Jerusalem ni bod ni kug rin' nga Samaria, ni ku bod ni kug rin' ngak Ahab ni Pilung nu Israel nge pi'in owchen. Bay gu tharbeg girdi'en nge paryu Jerusalem nri dakuriy be' riy, nikari be'ech ni bod ba raba' i pilet ni kan'ag e garda' riy ke be'ech kani pulpaliy. ¹⁴ Ma pi'in yad ra magey ndab ram'ad e gu ra digeyrad, bay gu pi'rad nga pa' e pi to'ogor rorad, ni bay ra gelgad ngorad ngar feked u yargal e tin bay u daken e nam rorad. ¹⁵ Gu ra rin' e pin'ey ngak e tirog e girdi' ni bochan e kar denengad nib togopluw ngog kar puged e damumuw rog ni ka nap'an fa ngiyal' ni chuw e pi chitamangirad u Egypt ke mada ko bin daba' e rran."

¹⁶ I Manasseh e thang e fan rok bo'or e girdi' ndariy ban'en ni kar bucheged, nge sugnag e racha' rorad daken e yupa' i kanawo' nu Jerusalem ni be yan ni lul'; i rin' e ran'ey nge cheg ko girdi' nu Judah ni waliyrad ngu'ur tedfan yug boch e got, ni aram tapgin miyad denen nib togopluw ngak SOMOL.

¹⁷ Gubin e tin kabay ni rin' Manasseh, nib mu'un e pi denen ni rin' ngay, e kani yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Judah*. ¹⁸ Me yim'

Manasseh min k'eyag u lan fare gi milay' u charen e naun rok ni tafen e pilung, ni kanog e milay' nu Uzza ngay, me Amon nib mo'on ni fak e yan nga luwan nge mang pilung.

Amon ni Pilung nu Judah
(2 Kronics 33:21-25)

¹⁹ I Amon e rliw nge l'agruw e duw yangren me mang pilung nu Judah, me yog e thin u Jerusalem ni l'agruw e duw. Chitinngin e Meshullemeth, ni be' ni bpin ni fak Haruz ko fachi binaw nu Jotbah. ²⁰ Ma ku bod e chitamngin i Manasseh, i denen nib togopluw ngak SOMOL; ²¹ i falwok u ngonglen e chitamngin, ngi i tayfan e pi liyos ni i tay e chitamngin fan. ²² I pi' keru' ngak SOMOL, ni fare Got rok e pi chitamngin kakrom, ma de fol ko tin ni yog SOMOL ngak.

²³ Pi tolang ko salthaw rok Amon e ra makathgad nib togopluw ngak ngar li'ed nge yim' u lan fare naun rok e pilung. ²⁴ Ma pi girdi' nu Judah e ra thanged e fan rok e pi'in ra li'ed Amon miyad tay Josiah nib mo'on ni fak Amon nge mang pilung.

²⁵ Gubin e tin i rin' Amon e kani yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Judah*. ²⁶ I Amon e ni k'eyag ko fare low ko yam' u lan e milay' nu Uzza, me Josiah nib mo'on ni fak e yan nga luwan nge mang pilung.

22

Josiah ni Pilung nu Judah
(2 Kronics 34:1-2)

¹ I Josiah e meruk e duw yangren me pilung, me yog e thin u Jerusalem ni guyey e duw. Chitiningin

e Jedidah ni fak Adayah nu Bozkath. ² Josiah e i rin' e tin nib m'agan' SOMOL ngay; ya i folwok rok David ni ga' rok kakrom, ri i par ni be fol ko urngin e motochiyel rok Got.

*Fare ke babyor ko Motochiyel nni Piri'eg
(2 Kronics 34:8-28)*

³ U lan e bin ragag nge meruk e duw ni Pilung Josiah, me l'oeg Josiah Shafan ni tayol rok, nib mo'on ni fak Azaliah nib mo'on ni fak Meshullam, nge yan nga tempel ni ga'ar ngak, ⁴ "Mman ngak Hilkiyah ni prist ni th'abi tolang ma ga fith ngak babyoren e salpiy nike kunuy e prist ni yad ma kunuy e salpiy u pa' e girdi' u langan e mab ko Tempel. ⁵ Ma gog ngak ni nge pi' e re salpiy nem ngak e pi pumo'on nike milfan ngorad e yungi n'en nike kireb ko Tempel ni ngan fal'eg rogon. Ya ngar pi'ed puluwon ⁶ e pi'in nma maruwel ko ren, nge pi'in yad ma dimow naun, nge pi'in yad ba salap i gad e malang ko naun, nge puluwon e ren nge malang ni ngan fal'eg rogon e Tempel ngay. ⁷ Pi'in nike milfan e re maruwel nem ngorad e ri yad ba yul'yul', ere dariy fan ni ngar ted nga babyor urngin e salpiy ni yad be pi' nga puluwon e maruwel."

⁸ Me yan i yog Shafan ngak Hilkiyah e thin nike yog e en ni pilung, me yog Hilkiyah ngak nike pir'eg fare Ke Babyor ko Motochiyel u lan e Tempel. Me pi' Hilkiyah fare ke babyor ngak Shafan, me be'eg Shafan. ⁹ Me sul ko en ni pilung me yog ngak ni ga'ar, "Pi tapigpig rom e kar feked fapi salpiy ni bay u Tempel kar pi'ed ngak e pi pumo'on nike milfan ngorad e yungi n'en nike kireb ko tempel ni

ngan fal'eg rogon.” ¹⁰ Ma aram e ga'ar, “Ba'aray ba ke babyor nike pi' Hilkiah ngog.” Me be'eg nge rung'ag fa en ni pilung.

¹¹ Ma faani rung'ag me guchthuy e mad rok nike rus. ¹² Me pi' e thin ni nge yib Hilkiah, nge Shafan, nge Ahikam nib mo'on ni fak Shafan, nge Achbor nib mo'on ni fak Mikayah, nge Asayah nma ayuweg e en ni pilung, me ga'ar ngorad: ¹³ “Marod ni gimed owcheg nge owchen yu Judah ni yad gubin ngam fithed SOMOL u murung'agen e motochiyel ni bay ko re ke babyor ney. Ke damumuw SOMOL ngodad, ni bochan e pi ga' rodad kakrom nda ur folgad ko pin'en ni be yog e re ke babyor ney ni ngan rin'.”

¹⁴ Me yan Hilkiah, nge Shafan, nge Ahikam, nge Achbor, nge Asayah ni ngar guyed Huldah, ni be' ni bpin nib profet nma par ko gin ni ka fin ni uneg ko binaw nu Jerusalem. (Ma pumo'on rok e Shallum, nib mo'on ni fak Tikvah nib mo'on ni fak Harhas, mi Shallum e bmil fan e mad ko tempel ngak.) Miyad weliy fare bugithin ngak Huldah, ¹⁵ me yog ngorad ni ngar sulod ngak fa en ni pilung ngar weliyed ngak e thin nike yog SOMOL ¹⁶ ni be ga'ar, “Bay gu kirebnag e binaw nu Jerusalem mu gechignag e girdi' riy, ni bod ni ka ni yoloy ko fare ke babyor nike be'eg e pilung nu Judah. ¹⁷ Ya kar pi'ed keru'rad ngog yad be pi' e maligach ngak yugu boch e got, ere kar k'aringed e damumuw ngog ko urngin e tin yad be rin' nib kireb. Damumuw nike yib ngog nib togopluw ngak yu Jerusalem e bod ba nifiy ni be daramram nib gel ni dabiyaq ni ngan thang. ¹⁸ Ba'aray e thin rog i gag SOMOL ni Got nu Israel

ngak e en ni pilung nu Judah: Kam motoyil ko thin rog ni ka ni yoloy ko fare ke babyor, ¹⁹ ma fa'an mu rung'ag rogon ni kug leamnag ni nggu gechignag yu Jerusalem, ma ga kolngan'um me sobutan'um u p'eowcheg, ma ga guchthuy e mad rom ma ga yor. Bay gu kirebnag yu Jerusalem nge yan i par nra yib e girdi' miyad da'da' ngay, me yan i aw nike tabanathin, ni fa'anra nge buchwa'athan be' minog ni nge buch wa'athan fa'anem ni bod nike buch wa'athan yu Jerusalem. Machane kug rung'ag e meybil rom, ²⁰ ngiyal' ni ka gab fos e dab gu gechignag yu Jerusalem, ya nga mum' u fithik' e gapas."

Me sul fapi pumo'on ngar weliyed e pi thin ney ngak Josiah ni Pilung.

23

Josiah ni pi' e thin ni ngan taleg e meybil ngak yugu boch e got

(2 Kronics 34:3-7, 29-33)

¹ Josiah ni Pilung e pi' e thin nge yan ngak e pi'in yad ma yog e thin u Judah ngu Jerusalem ni ngarbad ra guyed, ² miyad yan nga Tempel, nike un e pi prist ngorad nge pi profet, nge urngin e girdi' nu Jerusalem, ni pi'in ni pire' ban'en rorad nge pi'in nib gafgow. Me be'eg e en ni pilung u p'eowcherad fare ke babyor nni pir'eg u Tempel ngar rung'aged ni Babyoren fare M'ag ni ngongliy Got u thilrad. ³ Me yan i sak'iy fare pilung nga to'oben ba duga' me micheg ngak SOMOL ni bay i fol rok, ni aram e ngi i fol ko urngin e pi motochiyel rok u polo' i laniyan' ngu polo' i leam rok, ma bay

i tay nga tagil' fare m'ag ni bod rogon ni ka ni yoloy ko fare ke babyor. Ma urngin e girdi' nra micheged ni ngar folgad ko fare m'ag.

⁴ Me yog Josiah ngak Hilkiah ni ir fare prist nib th'abi tolang, nge ngak e prist ni yad ma ayuweg ko maruwel, nge pi'in yad be matanagiy langan e mab ko tempel ni ngar chuweged u lan e Tempel urngin ban'en ni yima fanay ko tayfan ngak Baal, nge ngak Asherah ni fare got ni bpin, nge pi t'uf. Me urfiy fare pilung urngin e pin'em u wuru' e binaw nib chugur ko Loway nu Kidron, me yog ni ngan fek e awat riy nga Bethel. ⁵ Me chuweg ko maruwel e pi prist, ni gagepnag yug boch e pilung nu Judah ni ngu'ur pi'ed e maligach u daken e pi altar ngak yugu boch e got u lan e pi binaw u Judah nge yungi n'en nib chugur nga Jerusalem, pi prist nem e yad ma pi' e maligach ngak Baal, nge yal', nge pul, nge pi t'uf. ⁶ Me chuweg u lan e tempel fare ley i gek'iy ni kan tay ni fan ngak Asherah ni fare got ni bpin, me fek nga wuru' e binaw ko fare loway nu Kidron me urfiy u rom, me pirdi'iy e awatan nge bangbang me yan i wereg ko gin ni yima gum'eyag riy. ⁷ Me buthug e naun ni bay u lan e Tempel ni be par e pi'in yad ma falchuguay' ngorad u tempel* riy. (Mu rom e ma lifith e ppin e mad riy ni fan ngak fare got ni bpin ni Asherah.) . ⁸ Me fek e pi prist ni yad bay u lan e pi binaw nu Judah nga Jerusalem, me kirebnag e pi altar ulan e nam ni ga'ngin ni yad ma pi' e maligach riy. Miki buthug fapi altar ni fan ko fapi

---

* **23:7** PI'IN YAD MA FALCHUWAY' NGORAD U TEMPEL: pi pumo'on nge ppin ni yad ma chuway' ngorad ni bang ko meybil rorad ko pi got ko yong'ol

kaming ni kan, nib chugur ko fare garog ni Joshua ni Pilung ko binaw e yog ni ngan ngongliy, ra ni yan ngalan binaw ma bay fare garog rok Joshua ko ba' ni gilay' i langan e bin ni ga' e garog. ⁹ Pi prist nem e da nir pagrad ni ngar maruwelgad u lan e Tempel, machane rayag ni ngar uned ngak yugu boch e prist ngar ked ganrad flowa ndariy e is riy, ¹⁰ miki kirebnag Josiah ni Pilung yu Tofeth ni bay u lan e loway u Hinnom, ni yima meybil riy ngak yugu reb e got, ni fan e nge dakuriy be' ni nge pi' fak ni pumo'on ara ppin nga ni urfiy u rom ni maligach ngak fare got ni Molek. ¹¹ Me chuweg fapi liyos ni ya'an e os, ni pi pilung nu Judah e ra ted ni fan e nga ni meybil ko yal', me urfiy fapi *chariot* nib l'ag rogon ko re tayfan nem. (Pi os nge pi *chariot* nem e ma par u lan e yoror ko tempel nib chugur nga langan e garog nde palog ko fapi senggil rok Nathan Melek, ni be' nib tolang.) ¹² Me buthug Josiah ni Pilung fapi altar ni bay u daken e chigiy ko thal ni lang e naun rok Ahaz, ni pi'in ni kar pilunggad u m'on rok Josiah e ra ngongliyed, miki buthug fapi altar ni ngongliy Manasseh ni Pilung u lan fa gal yoror ko Tempel; me pirdi'iy fapi altar nge par ni nochyang me yan i n'ag ngalan e loway nu Kidron. ¹³ Miki kirebnag Josiah fapi altar ni ngongliy Solomon ni Pilung ni bay ko ngek u Jerusalem, ma bay ko yimuch ko Burey nu *olives* ni fan ko meybil ko liyos, ni aram e yibe tay fan fare got ni Astarte ni got rok yu Sidon, nge Kemosh ni got rok yu Moab, nge Milcom ni got rok yu Ammon. ¹⁴ Me kirebnag Josiah ni Pilung fapi malang ni ka ni ubung ngalang nib tolang, me

th'ab fa ley i ren ni kani suweg ni fan ko fare got ni bpin ni Asherah, me fek yilen e yam' nge wereg nga daken e but' ko gin'em.

¹⁵ Miki kirebnag Josiah e gin yima meybil riy u Bethel, ni Jeroboam ni Pilung ni fak Nebat e ngongliy, ni ir e waliy yu Israel ngar denengad. Me buthug Josiah e altar riy, me t'et'ar e malang riy nge nochiyang, me pirpirdi'iy me ngal' ni ab; miki urfiy fare ley i ren ni kani suweg ni fan ngak fare got ni bpin ni Asherah. ¹⁶ Me chachangar Josiah me guy boch e malangen e yam' u rom u daken fare burey; me yog ni ngan yan ni fek e yil riy ngan urfiy u daken fare altar, ni aram e kem'ay fan e re altar nem, me yib i m'ug nib riyul' e thin ni yog fare profet ni kakrom ko fa ngiyal'nem nib sak'iy Jeroboam ni Pilung u to'oben e re altar nem ko fare madnom ntay. Me chachangar Josiah ni Pilung me guy e malang rok fare profet ni ir e yi'ynag e re bugithin ney. ¹⁷ Me fith ni ga'ar, "Mini' e ka ni k'eyag u rom?"

Me fulweg e girdi' nu Bethel ni lungurad, "Fare profet ni fa'ani yib u Judah me yi'ynag e pin'ey ni kam rin' ko altar u roy."

¹⁸ Me ga'ar Josiah, "Mpaged nge par ndab ni chuweg e yil rok."

Ma aram ma dani chuweg e yil rok ko gin'em nni k'eyag riy, ma ku er rogon fare profet ni yib u Samaria ngaram me yim' ndani chuweg e yil rok.

¹⁹ Me buthug Josiah ni Pilung u lan e nam nu Israel ni ga'ngin urngin e yungi n'en ni yima meybil riy ngak yugu boch e got, ni yugu boch e pilung ni yad ba m'on rok e ra ngongliyed, ni aram fan

miyad k'aring e damumuw ngak SOMOL. Miki rin' ko pi altar nem ni urngin e n'en nike rin' ko pi altar u Bethel. ²⁰ Ma urngin e prist ni yad ma pigpig ngak yugu boch e got ko pi altar nem e thang Josiah e pogofan rorad u daken e pi altar nem, me urfiy yilen e girdi' u daken gubin e pi altar nem. Me sul nga Jerusalem.

*Madnom ni Paluk'af nni fulweg nga rogon
(2 Kronics 35:1-19)*

²¹ Me yog Josiah ni Pilung ni ngan madnomnag e madnom ni Paluk'af ni aram e yad be tay fan SOMOL ni Got rorad ni bod ni ka ni yoloy u lan fare Babyor ko M'ag. ²² Dariy reb e madnom ni Paluk'af ni ka'a ni madnomnag ni bod e biney ni ka nap'an e pi tapuf oloboch ni ur gagiyeg niked piyu Israel nge nap'an ni sum e pilung nga Israel ngu Judah nira chuw reb me yib reb nga luwan. ²³ Ke taw ko bin ragag nge meruk e duw nike pilung Josiah ma aram mfini yog nga ni madnomnag e re madnom ni Paluk'af ney u Jerusalem.

Boch ban'en ni thilyeg Josiah

²⁴ Bochan e ngan fol ko fapi motochiyel ni ka ni yoloy u lan fare ke babyor ni pir'eg Hilkihah ni prist nib th'abi tolang u lan e Tempel, me chuweg Josiah ni Pilung u lan yu Jerusalem ngu lan yu Judah urngin e girdi' nma non e kan u dakenrad, nge pi'in yad ma yog ban'en ni kabay nga m'on ni bayi buch, nge pi thothupen e tabnaw, nge liyos ni yima meybil ngay, nge urngin ban'en ni yima tayfan yug boch e kan ngay. ²⁵ Dariy reb e pilung nib m'on rok ko pilung ara yib nga tomuren ni bod ir ni i pigpig ngak SOMOL u polo' i gumirchaen,

ngu polo' i laniyan', ngu polo' i gelngin, ni aram e be fol u urngin fapi motochiyel rok Moses.

²⁶ Machane yugu aram rogon ma de tal e damumuw rok SOMOL ngak yu Judah ni bochan e kireb ni ngongliy Manasseh ni Pilung kakrom. ²⁷ Me ga'ar SOMOL, "Bay gu rin' ngak yu Judah e n'en ni kug rin' ngak yu Israel, bay gu chuweg e girdi' nu Judah u p'eowcheg, mu gu n'ag yu Jerusalem, ni fare binaw ni gag e gu duwgiliy ni nge mang binaw rog, nge fare Tempel ni gog ni aram e gin ni ngan meybil riy ngog."

Tomuren e gagiyeg rok Josiah

(2 Kronics 35:20–36:1)

²⁸ Tin kabay ni murung'agen Josiah e kani yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Judah*.

²⁹ Nap'an ni kab pilung Josiah, me yib Neko ni Pilung nu Egypt nike fek e salthaw rok ngarbad ko lul' ni Eufrates ni ngar ayuweged fare pilung nu Assyria. Me guy Josiah ni Pilung rogon ni nge taleg e salthaw nu Egypt u Meggido, min li' u fithik' e mael. ³⁰ Me fek e salthaw rok ngar ted ngalan ba *chariot* ngar fulweged nga Jerusalem, ni aram e gin ni k'eyag riy u lan fapi low ko pilung.

Me turguy e girdi' nu Judah Joahaz nib mo'on ni fak Josiah ngan gapgepnag nike mang pilung.

Joahaz ni Pilung nu Judah

(2 Kronics 36:2–4)

³¹ I Joahaz e rliw' nge dalip e duw yangren me mang pilung nu Judah, me yog e thin u Jerusalem ni dalip e pul. Chitinngin e Hamutal, ni be' ni bpin ni fak Jeremiah ni be' ko fare binaw nu Libnah.

³² Miki rin' e tin i rin' e pi ga' rok kakrom, i denen

nib togopluw ngak SOMOL. ³³ Gagiweg rok Joahaz e tal u nap'an ni yib Neko ni Pilung nu Egypt i fek nge kalbusnag u Riblah, u lan fare nam nu Hamath, me yog ngak yu Judah ni ngar pi'ed 7,500 e pawn e silber nge medlip i ragag nge lal e pawn e gol ni wolbuw rok ni ngu'ur pi'ed. ³⁴ Me tay Neko ni Pilung i Eliakim nib mo'on ni fak Josiah nge mang pilung nu Judah nge yan nga luwan Josiah, me thilyeg fithingan nge tunguy Jehoyakim ngak. Me fek Neko ni Pilung i Joahaz nga Egypt, me yim' u rom.

Jehoyakim ni Pilung nu Judah
(2 Kronics 36:5-8)

³⁵ Me kunuy Jehoyakim ni Pilung e tax u rom ko girdi' ni be yan u rogon urngin e tin bay rorad, ni bochan e nge yag ni pi' fare wolbuw rok fare pilung nu Egypt ni urngin nike yog.

³⁶ I Jehoyakim e rliw' nge lal e duw yangren me mang pilung nu Judah, me yog e thin u Jerusalem ni ragag nge ta'reb e duw. Chitinngin e Zebidah, ni be' ni bpin ni fak Pedaiah ni be' ko fachi binaw nu Rumah. ³⁷ Miki rin' e tin i rin' e pi ga' rok kakrom, i denen Jehoyakim nib togopluw ngak SOMOL.

24

¹ Nap'an nib pilung Jehoyakim me yib Nebukadnezzar ni Pilung nu Babylonia i kol yu Judah, ma dalip e duw ni par Jehoyakim u tan pa'; ma aram me cheal Jehoyakim nge togopluw. ² Me pi' SOMOL yu raba' i salthaw nu Babylonia, Syria, Moab, ngu Ammon ngar maelgad ngak Jehoyakim ngar thirifed yu Judah u but', ni bod nike yog SOMOL u daken e pi tapigpig rok ni pi profet nra

rin'. ³ Ran'ey e buch nrogon ni yog SOMOL, ya nge chuw e girdi' nu Judah u p'eowchen ni bochan urngin e pi denen ni i rin' Manasseh ni Pilung, ⁴ ma ri bochan urngin e pi girdi' nde kireb e rorad ni thang e fan rorad. Daki n'ag SOMOL fan u wan' e ran'ey ni rin' Manasseh.

⁵ Gubin e tin kabay ni rin' Jehoyakim e kani yoloy ngalan e babyor ni *Chepin e Pilung nu Judah*. ⁶ Me yim' Jehoyakim, me yan Jehoyakin nib mo'on ni fak nga luwan nge mang pilung.

⁷ Fare pilung nu Egypt nge salthaw rok e dakuriy bi'id nra maelgad nga wuru' yu Egypt, ni bochan e aram e ke milfan ngak e pilung nu Babylonia urngin yang e yungi binaw ni immoy nib milfan ngak yu Egypt, ni mus ko fare Lul' ni Eufrates me yan i mada ko mathil rok yu Egypt ko lel'och.

Jehoyakin ni Pilung nu Judah
(2 Kronicles 36:9-10)

⁸ I Jehoyakin e ragag nge meruk e duw rok me pilung, me par u Jerusalem ngi i gagiyeg ni dalip e pul. Me Nehushta e chitiningin, ni be' ni fak Elnathan nu Jerusalem. ⁹ Me Jehoyakin e i denen nib togopluw ngak SOMOL ni bod rogon e chitamngin.

¹⁰ Nap'an ni i gagiyeg me yib barba' i salthaw nu Babylon, ni pi tolang rok Nebukadnezzar ni Pilung e yad be girengiy, miyad m'ag e mael nga Jerusalem ngar koled. ¹¹ Ngiyal' nem ni ka ni m'ag e mael ngay me yib Nebukadnezzar nga Jerusalem, ¹² me pi' Jehoyakin ni Pilung ir nga pa' yu Babylonia, ni ir nge chitiningin nge pifak ni pumo'on, nge pi tolang ko salthaw rok, nge pi

tolang ni yad bay nga tan pa' ni yad ma maruwel u tabinaw rok. U lan e bin meruk e duw nike pilung Nebukadnezzar, me fek Jehoyakin ni aram e nge kalbusnag, ¹³ me fek urngin e pin'en nib t'uf ma ba tolang puluwon ni bay u lan e Tempel ngu tafen e en ni pilung u Jerusalem nga Babylon. Me yan i aw ni bod ni yog SOMOL u m'on, ya kirebnag Nebukadnezzar urngin e pin'en nni ngongliy ko gol ni Solomon e tay ngalan e Tempel ni fan ko pigpig ko tempel. ¹⁴ Me fek Nebukadnezzar e girdi' nu Jerusalem ko nam rok ni kar manged kalbus, nge urngin e pi tolang ni yad bay u tan pa' Jehoyakin, nge urngin e pi'in yad ma yog e thin, ni yad 10,000 u gubin. Miki fek urngin e girdi' ni yad ba salap ko maruwel, nge girdi' ni yad ba salap ko mongongol wasey, kemus ni girdi' nib th'abi gafgow e pagrad ngar pired u Judah.

¹⁵ Me fek Nebukadnezzar Jehoyakin nga Babylon nike kalbus ni ir nge chitiningin, nge pi le'engin, nge pi tolang ni yad bay u tan pa', nge pi pumo'on nu Judah ni yad ma yog e thin. ¹⁶ Me fek Nebukadnezzar urngin e girdi' ni yad ma tay murung'agen ban'en nga Babylonia, ni yad 7,000 u gubin, nge 1,000 e girdi' ni yad ba salap ko maruwel, nib mu'un e girdi' ni yad ba salap ko mongongol wasey nga fithik'rad, ni yad gubin ni ka yad ba gel nrayag ni ngar uned ko salthaw.

¹⁷ Me tay Nebukadnezzar Mattaniah, ni be' ni walagen e chitamngin Jehoyakin nge mang pilung nu Judah, me n'ag fithingan nge tunguy Zedekiah ngak.

Gagiyeg ni tay Zedekiah
(2 Kronics 36:11-12; Jeremiah 52:1-3a)

¹⁸ Zedekiah e reliw' nge ta'reb e duw rok me pilung u Judah, me par u Jerusalem ngi i gagiyeg ni ragag nge ta'reb e duw. Ma fithingan e chitiningin e Hamutal, ni fak Jeremiah nu Libnah. ¹⁹ Zedekiah ni Pilung e denen nib togopluw ngak SOMOL ni bod ni rin' Jehoyakin ni Pilung. ²⁰ Me ri damumuw SOMOL ngak e girdi' nu Jerusalem ngu Judah me n'agrad.

25

Jerusalem ni waer
(2 Kronics 36:13-21; Jeremiah 52:3-11)

¹ Zedekiah ni Pilung nu Judah e togopluw ngak Nebukadnezzar ni Pilung nu Babylonia. Me yib Nebukadnezzar nike fek urngin e salthaw rok miyad m'ag e mael nga Jerusalem ko bin ragag e rran ko bin ragag e pul ko bin mereb e duw nike pilung Zedekiah. Miyad n'uf e *tent* rorad u wuru' e binaw, miyad ubung e malang nge but' nge liyeg e binaw nu Jerusalem ni ngar mithgad nga fon ko mael, ² miyad tay e binaw nu Jerusalem ni aram rogon nge mada' ko bin ragag nge ta'reb e duw nike pilung Zedekiah. ³ Me yan i rofen ni mereb ko pul ni aningeg ko re duw nem ni kari gel e uyongol u lan binaw nu Jerusalem ndakuriy ban'en nra kay e girdi', ⁴ min kirebnag bang ko yoror ko binaw nni ubung ko malang. Yugu aram rogon nike yin' e salthaw nu Babylonia yu Jerusalem nga longob, machane me mil urngin e salthaw nu Jerusalem nnep', nranod ko gin ni

bay e milay' ko en ni pilung riy miyad yan u langan fare garog nike puthuy fa gali yoror ko binaw, miyad mil ngar sorgad ngalan e loway ko lul' ni Jordan. ⁵ Machane me lol'oeg e salthaw nu Babylonia Zedekiah ni Pilung ngar koled u daken bangi tafel'fel' nib chugur nga Jeriko, ma urngin e salthaw rok nra milgad ngar paged. ⁶ Min fek Zedekiah ngak Nebukadnezzar ni Pilung ni bay u lan e binaw nu Riblah, me turguy Nebukadnezzar e n'en ni ngan rin' ngak. ⁷ Ra thanged e fan rok fapi pumo'on ni fak Zedekiah u p'eowchen; ma aram me yog ni ngan luf lan mit Zedekiah ni ruw raba', mi nin' e chen ngak ngan fek nga Babylon.

*Girdi' nu Judah nni fekrad ngar kalbusgad
(Jeremiah 52:12-33)*

⁸ Rofen ni medlip ko bin lal e pul ko bin ragag nge mereb e duw nike pilung Nebukadnezzar u Babylonia, mi Nebuzaradan e ir e ma fanow-nag e en pilung ma ku ir e pilungen e salthaw rok, e yib nga Jerusalem. ⁹ Me urfiy e Tempel, nge tafen e pilung, nge naun rok urngin e pi tolang nu Jerusalem, ¹⁰ ma salthaw rok e ra buthuged e yoror nib liyeg e binaw. ¹¹ Me fek Nebuzaradan nga Babylonia e girdi' ni magey u lan yu Jerusalem, ni girdi' ni yad ba salap ko maruwel, nge girdi' nra milgad ngranod ngak e girdi' nu Babylonia. ¹² Me pag u Judah boch e pi'in nth'abi gafgow ndariy e binaw ntaferad me tayrad ni ngar maruwelgad ko yungi woldug ni *grapes* ngu milay'.

¹³ Me t'ar e girdi' nu Babylonia fapi duga' nni ngongliy ko wasey ni *bronze* ni bay u lan e Tempel,

nge ay e pin'en ni yima maruwel ngay u Tempel, nge fare teng ni ba ga' nni ngongliy ko wasey ni *bronze*, miyad fek urngin e pin'em nni ngongliy ko wasey ni *bronze* nga Babylon. ¹⁴ Ma kur feked fapi sebel nge tafen e awat ni yima klinnag e altar ngay, nge pi talin e maruwel ni fan ko magal, nge yu raba' i dabiy ni yima fanay ngi i lul' rachaen e gamanman ni maligach ngay, nge yu raba' i dabiy ni yima urfiy e *incense* u langgin, nge gubin ban'en ni yima fanay ko maruwel u tempel. ¹⁵ Miyad fek urngin ban'en nni ngongliy ko gol ara silber nib mu'un ngay fa nochi dabiy ni yima tay e kol ngalan ni be yik'. ¹⁶ Fa pin'en nni ngongliy ko *bronze* ni Solomon ni Pilung e yog ni nga ni ngongliy ni fan ko Tempel, ni aram fa gal duga', nge ay e pin'en ni yima maruwel ngay u tempel, nge fare teng ni ba ga', e ba tomal ndabiyag ni ngan thabthabelnag. ¹⁷ Fa gal duga' e ta'reb rogon ya'an, ra reb ma rliw' nge medlip e fit tolngin, ni ba' lolugen ni aningeg nge baley e fit tolngin. Ma ra reb i lolugen fa gal duga' ma kani tay ban'en ngay nib liyeg ni kani kurkuruf ni ba' ya'an wom'ngin e gek'iy ni *pomegranate* riy nni ngongliy ko *bronze*.

*Girdi' nu Judah nni fekrad nga Babylonia
(Jeremiah 52:24-27)*

¹⁸ Miki fek Nebuzaradan ni pilungen e salthaw i Serayah ni ir e Prist ni Th'abi Ga', nge Zefaniah ni fare prist ni ir e mmigid ngak, nge ku fa dalip i tolang u Tempel ngar kalbusgad. ¹⁹ Me fek u lan e binaw nu Jerusalem e en ni pilungen e salthaw, nge lal e pumo'on ni yad ma puruy' e en ni pilung ni ka yad bay u lan e binaw, nge en nma ayuweg

e en ni pilungen e salthaw ko maruwel ma ku ir e milfan babyoren e salthaw ngak, nge nel' i ragag i pumo'on nib tolang. ²⁰ Me fekrad Nebuzaradan ngak e en ni pilung nu Babylonia, ni bay u lan e binaw nu Riblah. ²¹ Mu rom u Riblah ko nug nu Hammath e yog e pilung riy ni ngan gafgow nagrad nge mu' min thang e pogofan rorad.

Array rogon nchuweg e girdi' nu Judah ko nam rorad min fekrad nga Babylonia ngar kalbusgad.

*Gedaliah, e ir e Governor nu Judah
(Jeremiah 40:7-9; 41:1-3)*

²² Nebukadnezzar ni Pilung nu Babylonia e tay Gedaliah, nib mo'on ni fak Ahikam ma Shafan e tutuw rok, nge mang governor nu Judah, ni nge milfan urngin e girdi' ngak nda nfekrad nga Babylonia. ²³ Ma pi tolang ko salthaw nge salthaw nu Judah ndar pi'ed yad nga pa' e salthaw nu Babylonia e fa'an rrung'aged ni aram rogon, miyad yan ngak Gedaliah u Mizpah. Pi tolang ko salthaw nem e Ishmael ni fak Nethaniah, nge Johanan ni fak Kareah, nge Serayah ni fak Tanhumeth ni be' ko binaw nu Netofah, nge Jezaniah ni be' u Bethmaakah. ²⁴ Me micheg Gedaliah ngorad ni ga'ar, "Dab mu tamdaggad ngak e pi tolang nu Babylonia. Mpired ko re nam ney ngu'um folgad ko pilung nu Babylonia, mi gimed par ndariy ban'en nra buch romed."

²⁵ Machane u lan e bin medlip e pul ko re duw nem me yan Ishmael ni fak Nethaniah me Elisama e tutuw rok, ni be' ko tabinaw ko pilung nu Judah nga Mizpah nike chag ragag e pumo'on ngak, miyad cham ngak Gedaliah ngar li'ed ngem'. Ma

ku yad thang e pogofan rok e girdi' nu Israel nge girdi' nu Babylonia ni yad bay rok Gedaliah u rom. ²⁶ Ma aram me mil urngin e girdi' nu Israel ngranod nga Egypt, ni tin ntolang nge mada' ngak e tin nib gafgow nib mu'un e pi tolang ko salthaw ngorad, ya kar rusgad ngak e girdi' nu Babylonia.

*Jehoyakin nni pag u kalbus
(Jeremiah 52:31-34)*

²⁷ U lan e re duw ni pilung Evilmerodak nu Babylonia, me runguy Jehoyakin ni Pilung nu Judah nge pag u kalbus. I rin' ko chirofen ni rliw' nge medlip, ko bin ragag nge l'agruw e pul ko bin guyey nge medlip e duw ni kani fek Jehoyakin nga Babylonia ni nge kalbus. ²⁸ I ayuweg Evilmerodak Jehoyakin ni bfel' me tay nga reb e liw' nib tolang ngak yugu boch e pilung ni yad Jehoyakin ni ur kalbusgad u Babylonia. ²⁹ Ma aram minog ngak Jehoyakin nge chuweg madan e kalbus u daken mi i un ngak e en ni pilung ko abich u tebel rok u n'umngin nap'an e yafos rok. ³⁰ Ma gubin e rran u n'umngin nap'an e yafos rok ni un pi' e salpiy ni nge yag ngak.

Bible Ni Thothup
The Holy Bible in the Yapese language of the
Federated States of Micronesia

Copyright © 2007 Bible Society of Micronesia

Language: Yapese

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

    You include the above copyright and source information.

    You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-12-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 13 Dec 2023

37b6628b-b71d-5df3-af33-fc1d4dd69788